

Požnina plačana v gotovini.

MODRA
OPTICA
LETO
VIII

LETO 1936/37

ŠTEV. 3

MODRAPTICA

leposlovna revija, izhaja vsak mesec enkrat na dveh polah (32 straneh). Vsak letnik se prične z decembrom in se konča z novembrom naslednjega leta.

Letna naročnina samo na revijo, ki je vključena v redne publikacije Založbe Modre ptice, znaša Din 100.—. Posamezna številka Din 10.—. Naročniki na redne publikacije prejemajo list kot dopolnilo h knjigam brezplačno.

Urednik Janez Žagar. Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Ulica 29. oktobra (prej Rimska cesta) št. 1. Telefon 3163. Št. čekovnega računa 15.369.

VSEBINA 3. ŠTEVILKE

FEBRUAR

Ivo Grahor: Aleksander S. Puškin

Milena Mohoričeva: Larinova Tatjana v
Jevgeniju Onjeginu

Aleksander Puškin: Pogrebnik

Miško K.: Mrtvo ognjišče

Ralph Hudgson: Bik

Peter Donat: Andre Gide in svoboda kulture

Razno

ALEKSANDER S. PUŠKIN

26. maja 1799—29. januarja 1837

IVO GRAHOR

Zasebnik Puškin je bil drzen, po mnenju njegovega časa predrzen človek, ki si je vse svoje življenje zagrenil sam, ker se je s političnimi epigrami zameril zelo zgodaj ruski uradni upravi. Podobno kakor ta težnja njegovih življenjepiscev iz carske Rusije, prikazati Puškinove epigrame kot zasebni greh in ne kot polno vredna pesniška dejanja, se mi zdi zgrešena tudi njihova želja, prikazati njegovo usodo v obliki policijskega ravnatelja grofa Benkendorfa. Upoštevati moramo, da so življenjepisci med najbolj nebogljenimi zidarji resnice največji reveži, zlasti kadar gre za predmet revolucionarnega značaja, kakršen je bil pesnik A. Puškin. Kljub ogromni literaturi o njem je tako ostal še doslej skrivnostna osebnost, znan kot čistokrven poet po številnih klasičnih delih, kot osebnost pa stoječ zunaj časa in družbe. Letošnja obletnica njegove smrti je s tega vidika za njegovo končno sliko skoraj bolj važna ko katerih koli prejšnjih deset let skupaj. Pravkar se kupičijo o njem razprava za razpravo, ki — ne glede na še številnejša predavanja o pesniku po vsem svetu — vsak dan spreminjajo njegov obraz.

Ta vtis poslednje skrivnostnosti v njem si je ruski zgodovinar, kakor že sodobnik, poskušal razložiti — razen s političnimi pregrehami — še z važnim krvnim razločkom, zaradi katerega bi smeli izredni Puškinov značaj naslikati kot tuje — abesinsko ali arabsko telo v trdnem ruskem plemenu, saj je bil po materi potomec Hanibalov. Ta rod je bil Peter Veliki priselil v Rusijo z mladim abesinskim knezičem iz carigrajskega harema. V »Arabcu Petra Velikega« je pesnik s ponosom naslikal svojega zanimivega prednika, zanimal se je zaradi svojega pokolenja zanj. Sicer je bila pa med njima razdalja že nadčloveška. Vse pesnikovo življenje se zdi življenje čisto ruskega siromašnega plemiča, ki je sicer potomec slavnega ruskega plemiškega rodu, a je vendar pri njem siromaštvo odločujoča sredinska sila. Nad to gmotno raven se dviga zasebnik Puškin s prav — po naše — malomeščanskim čutom za socialni dvig in z občutkom manjvrednosti, ki se mu še okrepi v dvorni službi na stara leta. Kot »kamerjunker« med golobrado družbo se zdi Puškin s svojo sivo brado res bolj ponesrečen častihlepnež nego najslavnejši poet velikega naroda. Vse te nenavadne okoliščine v živčeh, dosedANJI sliki pesnika Puškina so stvari, ki menda za globlje doživljanje vseh njegovih del ne bodo postale razumljive, dokler se ne dokopljemo do zgodovinskega jedra teh okoliščin in njihovih duševnih razmerij.

Naše ljubitelje Puškinovih pesniških del bo vedno zanimalo tudi zasebno življenje tega umetnika in pri tem se nas morda še najbolj

primejo podatki, ki kažejo, kako mladi so stopali takratni ljudje v življenje, kako neživljenjska je bila ožja okolica pri Puškinovih, teh — razen matere — skoraj neresnih ljudeh, in pa podatki o liceju, v katerem se je kot na nekakšnem otoku sredi morja mirno razvijal pesnikov talent.

V rodbini je bilo že nekaj pesnikov, stric Vasilij Lvovič je bil znano pesniško ime, oče je bil morda dramatik. Njihova izobraženost je bila važnejša ko bogastvo, francoska vzgoja pa je splošno vplivala s pomočjo francoskih aristokratskih emigrantov na vso deželo, na mladino seveda z novimi — ne vedno miroljubnimi in aristokratskimi idejami — in še povečevala kult literature. Brez knjižnic z zapadnimi klasiki in brez salonov, kjer so smeli biti prisotni ob vseh razgovorih tudi mlajši člani rodbin, si naglega razvoja mladine ne moremo predstaviti. Zoper poplavo inozemske — površno vzete kulture pa je imel mladi Puškin dobro obrambo v zakladu ruskih narodnih pesnitev, ki mu jih je znala pripovedovati dojlja Arina Rodjonovna.

O dečku pripovedujejo mnogo zanimivih podrobnosti, iz katerih se zlasti očitno izraža njegova trmoglavost, v prvih letih skoraj nenavadna odljudnost in s prevratom v sedmem letu začenjajoča se živahna družabnost, ki je odlikovala sicer vse Puškine in se pri njem celo nesrečno vlekla skoraj do konca življenja. K tem lastnostim ne smemo pozabiti prišteti še pikrost, rodbinsko lastnost Puškinov, in nasilnost Hanibalovega sorodstva, ki je bila tudi splošno znana. V liceju, kamor je prišel z dvanajstim letom, je bil pesnik kljub tem posebnostim svojega značaja iskren in celo nežen tovariš. Seveda pa je začel pisati in pesniti že doma. Poznal je dobro Plutarha, Homerja, med Francozi Voltairja, Rousseauja, enciklopediste in znal vsega Molièrja. Posnemal je La Fontaina z basnijo, dalje Hugoja. Pesnil je v francoščini. Imel je precej daru za romanske jezike, bal pa se je nemščine in matematike. Njegovi sovražniki so bili dotlej guvernante in guvernerji, ki so mu uničevali umotvore.

Z licejsko dobo se začenja boj okolice zoper Puškinovo vulkansko naturo v javnosti. Kakor opisujejo starejši možje, je bila v novem zavodu v Carskem selu, kjer so se vzgajali dvorni plemiči, precejšnja anarhija. Nekteri profesorji so bili sami literati, pa so kmalu popustili resno predavanje, kar je bilo seveda dijakom prav všeč, ni pa bilo za državo razveseljivo. Zlasti je baje zavod padal po smrti prvega ravnatelja, Malinovskega. Splošno pa je bil gojencem dober vodnik profesor Galič. Smeli so se kljub prepovedi ustanavljati krožki in kljub izredni prepovedi so vsi »pisali« ter ustanavljali liste in tudi pošiljali ven v tisk. Kup odličnih dečkov z Deljvigom na čelu je ustanovil v zavodu pravo republiko, kjer se je prijateljsko razmahnila ostroumnost preko pikrosti v kritičnost in satiro. Vsi so seveda pridno ukoriščali lepo knjižnico, od vseh najbolj pa št. 14, kakor se je po svoji sobici imenoval Puškin. To dobo je opisal na mnogih mestih in že takrat je objavil v »Vestniku Evrope« prvo svojo pesem »Prijatelju«, nakar je lahko pošiljal redno. Že l. 1815. pa se je smel podpisovati in je postal — slaven.

Stari prvak ruske pesniške garde Deržavin se je bil, ko je prisostvoval javnim skušnjam liceja, navdušil za Puškina in delo, ki ga je ta smel brati. Dobili smo resničnega pesnika, je vzklikal najslavnejši, 32letni pesnik Žukovski; obe prestolnici sta se navduševali. Pridobil si je tudi dragoceno prijateljstvo zgodovinarja Karamzina, pisateljev Batju-

škova i. dr. Razen spominov je začel pisati v zavodu »Ruslana in Ljudmilo«, izmed 120 pesmi pa jih je pozneje izbral za zbirko samo 23. Pri končni skušnji v liceju je utegnil seveda komaj zadostno odgovoriti in tudi ni šel v vojaško službo, ker mu oče ni mogel zagotoviti dovolj denarja za huzarski poklic, v pehoto pa ga ni veselilo.

Čeprav se je bil prijavil v službo zunanjega ministrstva, je živel nato pri starših v Mihajlovskem (Pskov), kjer pa je pogrešal šumne mestne družbe. Udomačil se je bil že tudi v literarni družbi kot član društva »Arzamas«. V Peterburgu pa je bilo več takih krožkov in dobri poznavalec tuje literature Katenin. Bili so se hudi boji klasicizma in romantike, ki se jih je lahko udeleževal. Ni pa imel sreče, da bi gledališče uprizorilo že sprejete stvari. Bolj srečno se je na svojo nesrečo udomačil na plesiščih in zapravljaj zdravje in denar v razuzdanih društvih nevrednih junaških gospodičev, navdušen za orgije in za dvoboje. Dvakrat je bil v tej dobi že na smrtni postelji in njegov uradniški dohodek mu v tej družbi ni mogel utrditi ugleda. Kljub temu so to plodovita leta in 1820. leta je z »Ruslanom in Ljudmilo« ustvaril senzacijo, tako rekoč čudež. Primerjali so ga Ariostu in Wielandu, slavili kot zmago romantike. Nasprotni tabor je seveda pesnika divje napadel. Med njimi so bila leta Napoleona in velikih družbenih sprememb. Puškin se je v tej dobi spojil idejno z najnaprednejšimi razumniki in se zanimal za tajne politične krožke. Njegova pesnitev je pomenila umetniški prevrat, ki je že nakazal tudi pesnikov razvoj in težnjo v realizem.

Ni bil pa tako srečen njegov uspeh po svoji politični strani. V prestolnici so se širili politični stih in ga spravili v nemilost ter — sicer ne v običajni Solovjecki monastir, toda — kazensko na jug. Z dvajsetim letom je stopil na pot pregnanca v precej obupnih razmerah. Kopel v Dnjepru mu je nakopala pljučnico, ki se je je rešil prav po naključju in po zaslugi Rajejskih. Ta rodbina ga je vzela s seboj na Kavkaz in potem na Krim, kjer ga je čakala kratka najsrečnejša doba. Zanimal se je v njihovi družbi za Byrona, za grški upor in za ateizem, ki mu je prinesel največ slabih posledic. Kratka službena doba v Kišinevu ga je v pisani družbi raznih narodnosti in beguncev spet zavedla v nedopustno bohemstvo in po prestavitvi v Odeso je pod novim generalnim gubernatorjem postal nemogoč. Manjkala mu je uradna »rednost«. General ga sploh ni razlikoval kot pesnika in — čeprav nežno — ga je raje predlagal za premestitev; ker je v Odesi preveč odličnih turistov, ki mešajo možu glavo s svojim pretiravanjem njegove genialnosti, dočim je komaj začet en posnemajoč talent. Med tem pa je že prišlo carju v roke Puškinovo pismo, v katerem je prijatelju izpovedoval svoj prehod v brezverstvo. Širili so to pismo tudi po Moskvi in grof Nesselrode je moža odpustil iz službe z odgonom v Pskov, kjer so pesnikovega očeta prisilili, da je sam prevzel potrebno nadzorstvo.

Vendar je bila doba razvrata v Kišinevu in Odesi pesniško izredno plodovita in tudi pesnikova knjižnica je rastla. Napisal je v tej dobi »Kavkaškega ujetnika«, »Brate razbojnika«, »Bahčisarajski fontan«, »Cigane« in prvi del »Jevgenija Onjegina«, svojega najslavnejšega romana v vezani besedi. Zasnoval je tudi politično tragedijo »Vadim«, ki je pa ni nikdar dokončal.

Za vse Puškinovo pesniško delo je tu skoraj najvažnejše njegovo dvojno življenje. Hkratu pa je treba že tu opozoriti na dvojnost njegovega

delovnega izvira: razlikovati moramo čisto, neposredno poezijo, ki se je kmalu zlila z narodno rusko poezijo, pa njegovo miselno, idejno umetniško fantazijo, ki se kaže zlasti v pozneje najdenih delih, posvečenih neposredno ruski umetnosti. Med najbolj značilnim za drugi izvir smemo pač šteti pesnitev »Fonvizinova senca«. V tej pesmi se je šestnajstletni poet v fantaziji postavil kot kritik nad vso dotedanjo rusko poezijo s pomočjo tele fantastične vsebine: Znani ruski šaljivec Fonvizin in strah nevednežev prosi v nebesih, kjer se preveč dolgočasi, da bi smel spet na zemljo. Ko mu dovolijo, stopi na zemljo, v Rusijo in vidi, da se ni svet prav nič spremenil: »še vedno ista hinavščina med ljudmi, iste pesmi, vsaki pošti verjamejo kot prej, državni denar se še zmerom krade, škofje mirno spijo, slavni gospodje tatovi se grohočejo pri šampanjcu, da pokajo, ne da bi kdo poslušal tožbe nedolžnih, sedijo vso noč pri kartah in spijo v senatu, še vedno je toliko podlosti in nesramnosti, enorubeljskih kyprid itd. Moj bog! Saj ne vidim nič novega. Ves svet je nekoristna igrača, brez spremembe. Da. Kje pa so bratje pesniki, tovariši s Parnasa?« Rad bi jih obiskal. Pošljejo mu z nebes Hermesa za spremljevalca, z darovi. Za nekatere bič, za druge okrašene flavte. Nato poka bič. Niti pred Deržavinom in prvaki se ne ustavi. Proč z vsemi starimi! Končno dospe do nekega mladega pesnika, ki spi v postelji s cvetjem okoli glave in ob njem njegova deklica. Kdo je to? Ali ni Kleist, ali pa sam Anakreon?! Ne, Batjuškov je. Jezno mu Fonvizin odgrne odejo, pesnik plane in mu naglo seže v roko, nato pa spet leže na drugo uho in spet zaspi. Fonvizin se razsrdi: »Če ga bo Hvostov samo lomil in Batjuškov mirno spal, tedaj naš duh ne bo vstal in naše pesništvo bo ostalo le zanikrna pokveka.« — Ta pesem je izšla v knjigi I. 1936. Pričakovati moramo torej še katero pesem te vrste, ki nam najlepše kažejo poklicno pesnikovo samozavest in bogastvo njegove domišljije ter opravičijo marsikatero sicer le z razsipnostjo razložljivo potezo Puškinovega značaja. Iz nje veje notranji življenjski ukaz, ki nam pojasnjuje Puškinovo samostrogost v umetnosti in nediscipliniranost zunanjega življenja.

Da bi od pesniškega zaslužka živel, se je odločil šele v skrajni sili in ko mu je knez Vjazemski za neko pesnitev poslal prvi večji honorar 3000 rubljev. Iz internacije v domu je po odhodu vse rodbine delal načrte za beg v inozemstvo, ki se mu ni nikoli posrečil. Veliki neredi v državi so mu obetali zboljšanje položaja, sprijazniti se je želel z oblastjo in zato je poslal po nasvetih prijateljev gubernatorju prošnjo za bolezenski »dopust«, da bi smel potovati kamor koli. Dodal je izjavo, da ni bil nikdar član kakega tajnega društva in ničesar vedel o njih. Po kronanju ga je car poklical v Moskvo.

V teh letih je Puškin z navdušenjem bral in hvalil Shakespeara, napisal »Komedijo o carju Borisu« in šest poglavij »Onjegina«, »Grofa Nulina«, »Egiptске noči« in mnogo manjših stvari.

Carju je Puškin ob sprejemu priznal, da je seveda vedel tudi o političnih zarotah, ki so se jih udeleževali skoraj vsi njegovi tovariši, zaupal naivno carjevi naklonjenosti in se pozneje čudil strogosti tega visokega cenzorja. Kajti v Moskvi se je kmalu vživel med umetniki in zlasti pri Homjakovu ter doživel hrupno priznanje čitanih del. Bral jim je »Stenko Razina«, zaradi katerega je moral potem občutiti svojo nesvobodnost in si nakopal na vrat grofa Benkendorfa, uradnega cenzorja. Ko je Puškin odšel brez dovoljenja domov v Mihajlovsko, se je moral ob grofovem

strogem pismu ponižno zagovarjati in odtlej pošiljati v cenzuro vsak drobec in nekatere stvari niso nikdar izšle. Sprejeti je moral tudi carjeve nasvete glede dela o Pugačevem uporu. Kako bojazljiv je postal, kažejo njegovi »Zapiski o narodni vzgoji«, ki so se seveda zdeli še kljub temu liberalni. Posebno nesrečo pa je imel z izpuščenimi stihii iz »Andreja Chenierja«, ki so prišli nekako v tuje roke in se šteli kot slavljene prevratnega 14. decembra. Te motnje so ga živčno ubijale in ga spet gnale k igri. Pobegnil je spet iz mesta k znancem Osipovim. Ker tudi na vasi ni vzdržal, je prosil, da bi smel v vojno s Turki, s komisijo v Kitajsko in končno je odšel na fronto, očitno išoč smrti. Opisal je to v »Popotovanju v Erzerum«. Za samo pot pa ga je doletel uradni ukor z novimi grožnjami grofovskega »zaščitnika«. Poročil se je s krasotico Natalijo N. Gončarovo v Moskvi. Napisani so bili dotlej že »Arabec Ptera Velikega«, »Poltava«, nekaj povesti, znane dramatične scene in konec »Onjegina«.

Zaradi kolere v prestolnici je moral stanovati nekaj časa v Carskem selu in tam je prešel na stran uradnega patriotizma, zaradi katerega se je občinstvo odvrnilo od njega. Napisal je tu pesem »Klevetnikom Rusije« in nekaj pravljič (»O carju Saltanu« itd.). Dobil je službo v zunanjepolitičnem oddelku s 5000 rublji in smel je uporabljati arhive za zgodovinske študije ter pričel delati spet s polno paro za »Zgodovino Pugačevega upora«. Posrečilo se mu je v ta namen lepo potovanje. Spisal je hkratu roman »Kapitanovo hčer«, končal »Rusalko« in »Dubrovskega«.

Živahno slovstveno delovanje se je takrat pričelo po vsej Rusiji. Jazykov, Davydov, Baratynskij, Gribojedov in Puškin. Prišel je Poljak Mickiewicz. Tudi so se našli dobri prevajalci tujih klasikov in z Glinko so nastopili veliki glasbeniki. Puškin pa se je zaradi skrbi za rodbino in za posestvo Boldino potapljal v nemogočih založniških načrtih. Med pospešenim delom je zasovražil plemsko družbo, ki je vabila njegovo ženo. Živel je s carjevim posojilom na plačo (30 tisoč, potreboval bi pa 80). Ko so se začele trositi govorice o vedenju njegove žene, je pozval krivca Dantèsa na dvoboj. Ta se je izognil s poroko pesnikove svakinje, drugič pa je moral dvoboj sprejeti in tako je dne 27. jan. 1837 Puškina smrtno ranil. Car je obljubil umirajočemu, da bo skrbel za njegovo rodbino. Smrt velikega pesnika je pretresla vso Rusijo.

Posebno potrj je bil pesnik Lermontov, ki je takrat napisal pesnitev »Na smrt Puškina« in veljal za njegovega naslednika. Sodobniki, ki so se vsi naslajali ob njegovi poeziji, seveda niso razumeli vse njene lepote in vsebine. Pisali pa so o njem mnogo in misleci vseh sorodnih strok, filozofi, kritiki, pisatelji. Velikanska literatura je segla kmalu tudi do nas in l. 1855. so že pričeli celo pri nas prevajati njegova dela, škoda pa, da tako nesrečno, kakor malokje. Dobro so prevajali samo Fr. Levstik, Aškerc, Vesel in seveda Kette. O tem pripoveduje trpko prof. dr. I. Prijatelj v svoji brošuri »Puškin v slovenskih prevodih«, ki nam je dal nato svoje lepe prevode nekaterih važnih del ter tudi nov življenjepis. Tu pa sem posnel splošno sliko Puškinovega življenja iz A. M. Skabičevskega (S. Peterburg 1891) in A. Tyrkove (London—Pariz 1929). V teh letih izhajajo njegova zbrana dela v novi ruski državni založbi, a še nimamo priložnosti, da bi si jih priskrbeli.

LARINOVA TATJANA V JEVGENIJU ONJEGINU

MILENA MOHORIČEVA

Marsikdo se bo danes zamislil nad dejstvom, da so v Nemčiji vzeli državljanstvo Thomasu Mannu in da po vsej Sovjetski zvezi kar najslोvesneje obhajajo Puškinovo stoletnico. Zelo težko se je znati v tem kaosu glasov in razbrati žuborenje življenjskega vira ter ugotoviti smer njegovega toka. Ob stoletnici svoje tragične smrti je dobil besedo Aleksander Sergejevič Puškin, oblikovalec najbolj blestečih ruskih verzov, prepričan aristokrat duha in ustvaritelj Jevgenija Onjegina, prvega psihološkega in družbenega romana v ruski literaturi.

»Onjegin bi se mogel imenovati enciklopedija ruskega življenja in v visoki meri narodni umotvor. Ali je zato čudno, da je bila sprejeta ta poema od občinstva z navdušenjem in je imela tako ogromen vpliv na sodobno in prihodnje rusko slovstvo? ... Z njo se je rusko občinstvo zavedlo samega sebe, bila je zanj prvi, a kako velik korak naprej. Ta korak je bil junaški razmah in po njem je bilo nemogoče ostati na enem mestu. Naj teče čas in prinaša s seboj druge potrebe, nove ideje, naj raste ruska družba in prehitava Onjegina: naj dospe še tako daleč, to pesnitev bo ljubila vedno in vedno bo počival na njej pogled poln ljubezni in hvaležnosti.«

Tako je realistični kritik in literarni zgodovinar Bjelinski označil Onjegina. Od Gogolja in Bjelinskega pa do Merežkovskega, Dostojevskega in sodobnih ruskih kulturnih delavcev lahko zasledujemo globoke sledove, ki jih je zapustilo Puškinovo delo. Vsi so si prizadevali, da bi zavzeli do njega svoje stališče in ga jasno označili. Ruska misel je rasla, orala je čedalje globlje brazde in se je vedno znova povračala k Puškinu. Najgloblje je posegel Dostojevski. Njegove besede bodo živele nerazdružno s tem romanom v verzih. Kdor bo čital Onjegina, se bo vedno spomnil besed, ki jih je o njem izrekel eden največjih psihologov sveta: »Tatjana je trden tip, stoječ nepremično na svojih tleh. Tatjana je globlja od Onjegina in seveda pametnejša. Ona že s samim plemenitim instinktom slutí, kje in v čem je resnica, kar se je izrazilo v finalu pesnitve. Mogoče bi bil Puškin storil celo bolje, ko bi bil nazval poemo s Tatjaninim imenom, zakaj ona je neoporečno glavna junakinja pesnitve. To je pozitiven tip, ne negativen. To je tip pozitivne lepote, to je apoteoza ruske žene, in baš njo si je izbral poet, da je razodel misel poeme v znameniti sceni poslednjega sestanka z Onjeginom. Ali je Onjegin mogel oceniti in spoznati tako žensko: saj ni poznal človeške duše! To je abstrakten človek, nemiren sanjač vse svoje življenje. Spoznal je ni tudi potem v Peterburgu, v podobi visoke dame ... Šla je skozi njegovo življenje od njega nepoznana in neocenjena; in v tem je tragedija njunega romana.«

Dostojevski je pripel svojo misel tam, kjer je pesnitev prekoračila krog zgolj ruske kulture, kjer se je odločilo vprašanje o njenem svetovnem pomenu. Izbrušeni verzi, verna slika življenja, domač siže še ne nudijo legitimacije za vstop v ono sfero, v kateri se snujejo misli, ki vežejo stoletje s stoletjem in ki predstavlja ono poslednjo kristalizacijo človeškega duha, ki ima svojo večnostno, občečloveško veljavo.

Modernega človeka priklepa etos Puškinove poeme. V Tatjanini usodi in v njenem značaju so se izoblikovale one prvine, ki tvorijo temelj vsej bodoči človeški kulturi. To je prehod od nezavednega tavanja do zavednega oblikovanja lastne usode. Človek ni gospodar svojih čustev, pač jih s svojim intelektom lahko obvlada in postane tako gospodar svojih dejanj. Tako zorenje pomeni sicer ogromne osebne bolečine, je pa edina možna pot za modernega kulturnega človeka.

Tatjana je doraščala mirno v svojem naselju, živela je v najožjem stiku s narodo, s svojo njanjo in s knjigami. Mladoletje njenega življenja ji je prinašalo vznemirljive sne — in takrat je njena pota križal Jevgenij Onjegin, nemirni naveličanec vsega in skeptik, predvsem seveda skeptik v ljubezni. Tatjana je morda zgenila pokroviteljsko žilico v njegovem srcu, morda tudi nekoliko nežnosti. Toda bila je vse premalo bleščéča, vse preveč naivna in kar nič rafinirana, zato ni mogla imponirati temu salon-skemu, zapadnjaškemu Rusu.

Drugače pa je bilo s Tatjano. To je večna tragika ljudi, da so drug drugemu usodni, ne da bi nameravali in prav za prav ne da bi vedeli zakaj. Tatjana je obdala Onjegin v svoji domišljiji z vsemi vrlinami junaka, ki si ga je prisvajala njena mladost. Njena sanjska podoba in Onjegin, ki se je iznenada pojavil pred njo, sta se zlila v tako popolno celoto, da ju sploh ni mogla več razlikovati. Učinek Onjeginove prisotnosti je bil popoln in Tatjana, ki je zrastle v zdravi narodi, je prirodnim silam v sebi podlegla. Strup ljubezni, ki se je zbiral v njej že dokaj časa, se je razlil po njeni krvi in jo popolnoma omamilo. Ni več mogla spati, v dolgih nočeh so jo razkrajale strasti in končno jo je njena ljubezen zanesla: napisala je Onjeginu usodno pismo.

To pismo je samo zase umetnina, ki ji je težko najti para v svetovni književnosti. Psihološke finese, najtanjši čustveni odtenki izraza razodevajo mojstra in velikega poznavalca človeka. Tatjanino pismo je bilo nenavadno kočljiv korak mladega dekleta, bilo pa je tudi poleg vsega drugega priča o Tatjanini človeški vrednosti. Tatjana spričo moža sploh ni poznala nikakih »manjvrednostnih« čustev. V zavesti svoje popolne ravnopravnosti se je Onjeginu pogumno razodela in se ni sklicevala na prav nič drugega kakor na njegovo čast. S tem se je podzvedno že vnaprej zavarovala in izravnala kočljivost svoje odločitve.

Onjegin je reagiral kakor je bilo pričakovati. Seveda predvsem pokroviteljsko in je pred zbegano Tatjano stresel poln koš dobrih nauk. Vsekakor je postopal neoporečno kavalirsko. Tatjana pa je sprejela svoje ponižanje in svojo obsodbo z vsem dostojanstvom človeka nenavadnega formata.

Demonična Onjeginova osebnost je za hip zavedla tudi Tatjanino zaročeno sestro Olgo in povzročila drugo nesrečo. V dvoboju je Onjegin ubil Lenskega, Olginega ženina.

Olga je izgubo kmalu prebolela in se poročila z nekim ulanskim častnikom. Obratno pa je taval Tatjana po svojem zaselju še vedno zapredena v mreže svoje ljubezni in se ni mogla izmotati iz svoje melanholiije.

Nekega dne pa jo je zanesla pot do Onjeginovega gradiča. Vstopila je in tam v njegovi nekdanji okolici čudno dozorela. Nenadoma je doumela, kdo je Onjegin. Nehote se je povsod izražala njegova duševnost. Listala je po njegovih knjigah. Zapiski, križci in druga znamenja poleg besedila so ji povedala o Onjeginu več, kakor bi mogla spoznati kjerkoli. Zamislila

se je nad njimi in zdvomila nad Onjeginom. Njena sanjska podoba in Onjegin sta se ločila. Ali ni bil samo Moskvičan, ki se je oblačil v plašč, ukrojen po tujem vzorcu? Ali ni bil samo posnetek tujih kapric, leksikon modernih besed, ali ni bil samo parodija?

Tako je Tatjana miselno prerasla Onjegina in svoje nagnjenje do njega. Od tega trenutka je usoda ni več zanašala. Postala je gospodarica svojega življenja — seveda na račun svoje naivne, dekliške sreče. Življenje ni dopustilo, da bi poginila v svoji vasi. Postala je soproga kneza in gospodinja sijajnega dvorca v Peterburgu.

Vendar jo je čakala v življenju še huda preizkušnja. Njen »roman« z Onjeginom še ni bil zaključen. Zakaj v pokoj visoke peterburške dame je še enkrat prihrumel demon Onjegin.

Tokrat sta bili njuni vloži zamenjani. Sijaj, ki je obdajal Tatjano, njen mir, njena popolna obvladanost, njeno dostojanstvo, vse je prevzelo Onjegina. Zdaj je bil on tisti, ki je pisal pismo in ni dobil odgovora.

Neugnani osvajalec ženskih src je čakal zaman. Obhajale so ga vse peklenske muke, ki obhajajo zaljubljenec v takem položaju. Celo sentimentalne romane je čital. Zahajal je na vse prireditve, kjer bi jo lahko srečal in kjer jo je dejansko srečaval, a v njenem obrazu se ni zgenila nobena mišica, pozdravljala sta se kratko in hladno vljudno kakor z vsemi drugimi.

Nazadnje je bilo konec njegove potrpežljivosti, poiskal jo je na njenem domu in prišel nepričakovano v njen budoar. Bila je sama in je jokala nad njegovim pismom.

In vendar je bila tudi zdaj kos situaciji. Tudi zdaj je deloval v njej oni činitelj, ki ji je že enkrat pomagal, da je prišla preko sebe in preko svojih čustev. Odbila je Onjegina. Ni je zaneslo in zdaj je govorila ona, kakor je govoril nekoč on. Še zdaj je kljub temu, da je njeno nagnjenje govorilo drugače, deloval dvom v človeka Onjegina. Zavedla se je v pravem trenutku, da je k njej ni privedel globok človeški odnos do nje, vedela je, da je ni ocenil po njeni človeški vrednosti. Kakšna malenkost ga je vrgla k njenim nogam! Puščoben blesk visokorodnega življenja, njen uspeh v velikem svetu, skratka maškarada, za katero bi ona nikoli ne zamenjala bednega zaselja, v katerem sta se prvič sešla in v katerem bi lahko bila srečna.

Zdaj bi pomenila Onjeginova zmaga nad njo neprimerno več, laskala bi njegovemu samoljubju neprimerno bolj kakor zaljubljenost male provincialke. Poleg tega pa je Tatjana tudi spoštovala dano besedo, torej ji je bila predvsem lastna dana beseda, nepreklicen zakon in dolžnost. Vendar ji je bila v tem težkem boju njena jasna misel največja in najjačja opora pri njeni odločitvi. Notranja razcepljenost, disharmonija, ki jo je premagala s pomočjo svojega intelekta in zdravega čuta za dolžnost, je tako izvenela v čudovito harmonijo.

Kako preprosto in zdravo se je zaključila Tatjanina zgodba, ki je po svojem bistvu morda bolj tragična od bučnih tragedij. Brez senzacije, brez neprilike za svojo okolico je prebolela svoje boje. Ni ji bilo dano, da bi se razvela in razživela v elementu ljubezni, ki je osnova in živec slehernega ženskega življenja. Življenje, ki ji je prineslo ponižanje, razočaranje, dvom in z njim oblast nad seboj, pa ji je naklonilo samozavest in mir. Kako neskončne zapletljive bi lahko povzročil ta konflikt. Razvnele bi se lahko vse človeške strasti, ugonobile njeno okolico. Temni

instinkti bi se sprostiti pred nami in povzročili razdejanje. Nič takega ne zasledimo pri Puškinu. Vse disonance je razvezal v harmoniji, ki ji je osnova molov akord. Prodril je njegov smisel za formo, za jasnost, za sorazmerje in vedrino. Tudi tu se je uveljavil njegov prvotni, homerski umetniški značaj, kakor ga je označil Merežkovskij:

»Puškinovo veselje je sijalo, trepetalo kakor pena na valovih, iz katerih se je porodila Afrodita. V primeri s Puškinom se zde vsi drugi pesniki težki in mračni — on edini, svetel in lehak, skoro nedotikajoč se zemlje, gre preko nje kakor helenski bog.«

POGREBNIK

ALEKSANDER PUŠKIN

Na mrtvaški voz so natovorili še poslednjo imovino Adrijana Prohorova in par suhih konj se je počasi pomikal od Basmane proti Mikitski ulici, kamor se je preselil pogrebnik z družino. Zaprl je lokal in nabil na vrata obvestilo, da je hiša na prodaj ali pa se odda v najem, in odšel peš na svoje novo stanovanje. Ko je prišel do rumene hišice, ki je že tako dolgo zamamljala njegovo domišljijo in ki jo je končno le kupil za precejšnjo vsoto, se je čudil zaman sebi, da se ne more veseliti. Stopil je preko neznanega praga in našel v novem domu tak nered, da se mu je stožilo po stari hišici, kjer je bilo skozi osemnajst let vse v najstrožjem redu. Najprej je oštel obe hčerki in služkinjo zaradi njihove počasnosti, potem pa jim začel sam pomagati pri pospravljanju. Red je bil hitro obnovljen. Skrinja s svetimi podobami, omara za posodo, stol, divan in postelja so zavzeli svoja določena mesta v zadnji sobi. V kuhinji in v gostinski sobi pa je razpostavil svoje ročne izdelke, krste vseh barv in razsežnosti, omare s pogrebnimi oblačili, klobuki in baklami. Nad vrati je izobesil tablo, na kateri je bil naslikan zastaven Amor z navzdol obrnjeno baklo v roki. Pod njim pa je bilo napisano: »Tu prodajamo in okrašujemo krste, preproste in obite. Tudi jih posojamo in popravljamo stare.« Hčeri sta odšli v svojo izbo. Adrijan je obšel svoje novo bivališče, sedel k oknu in ukazal, naj mu pripravijo samovar.

Izobraženi bralec ve, da sta Shakespeare in Walter Scott prikazala grobarje kot veseljake in šaljivce, da bi s tem nasprotjem tem bolj vplivala na našo domišljijo. Toda resnici na ljubo ne moremo slediti njenemu primeru in priznati moramo, da se je nprav našega pogrebnika povsem strinjala z njegovim mračnim poklicem. Adrijan Prohorov je bil navadno mračen in zamišljen. Svoj molk je prekinil le, kadar je ošteval hčeri, če ju je zalotil, kako postopata brez dela in gledata skozi okno na mimoidoče, ali pa kadar je zahteval pretirano ceno od ljudi za krste, ki so jih k nesreči (ali pa tudi v svoje zadovoljstvo) potrebovali. Tako je sedel pod oknom, pil že sedmo čašo čaja in bil kakor po navadi zatopljen v svoje žalostne misli. Mislil je na ploho, ki jih je nedavno zalotila ravno pri pregraji na pogrebu upokojenega brigadirja. Mnogo pogrebnih plaščev se je zožilo in mnogo klobukov je bilo pokvarjenih. Predvideval je neizogibne stroške, ker je bila njegova stara zaloga pogrebnih oblek že v zelo bednem stanju. Upal je, da bo nadoknadil škodo pri stari trgovki Truhinki, ki je že celo leto umirala. Toda Truhinka je stanovala na Razgulgaju in Prohorov se je bal, da se njenim naslednikom

kljub obljudi ne bo ljubilo tako daleč in da se bodo pogodili s kakšnim bližjim pogrebnikom.

Iz razmišljanja so ga zbudili trije framasonski udarci na vrata. »Kdo je?« je vprašal. Vrata so se odprla in vstopil je človek z veselim izrazom, v katerem bi na prvi pogled spoznali nemškega obrtnika. »Oprostite, ljubi сосед,« je dejal z naglasom, ob katerem se moramo nasmehnuti, če ga slišimo, »oprostite, da vas motim... želel sem, da bi se čimprej seznanil z vami. Čevljar sem, moje ime je Gottlieb Schulz, stanujem onkraj ceste, v hišici, ki je nasproti vaših oken. Jutri praznujem srebrno poroko in prosim vas in vaši hčeri, če bi hoteli prijateljsko obedovati pri meni.« Vabilo je bilo ljubeznivo sprejeto. Pogrebnik je prosil čevljarja, naj sede ter pokusi čašico čaja, in spričo odkritosrčnosti Gottlieba Schulza sta se kmalu prijateljsko pogovarjala. »Kako kaj trguje vaša milost,« je vprašal Adrijan. »Eh-he-he,« je odvrnil Schulz, »tako tako. Pritoževati se ne morem. Čeprav seveda moje blago ni kakor vaše. Živi še prebije brez čevljev, mrtvec pa ne more biti brez krste.« — »Čista resnica,« je pripomnil Adrijan, »toda če živ človek nima denarja za čevlje, hodi navsezadnje lahko bos, reven mrtvec pa dobi krsto tudi zastonj.« Tako sta kramljala še nekaj časa. Končno je čevljar vstal, se poslovil in ponovil svoje vabilo.

Drugi dan, točno ob dvanajstih je izstopil pogrebnik s svojima hčerama iz malih vrat novo kupljene hiše in se odpravil k sosеду. Nočem popisovati ruskega kaftana Adrijana Prohorova niti Akuljininega in Darjinega evropskega lišpa. V tem primeru ne bom posnemal današnjih romanopiscev. Lahko pa pripomnim, da sta bili obe hčeri v rdečih klobučkih in v rdečih čevljkjih, kar se je dogajalo pri njih le ob slovesnih prilikah.

Majhno čevljarjevo stanovanje je bilo polno gostov, po večini nemških obrtnikov z ženami in pomočniki. Od ruskih uradnikov je bil tu le policaj Finec Jurko, ki si je znal ne glede na svoj skromni poklic pridobiti posebno gospodarjevo naklonjenost. Pet in dvajset let je služil v tem poklicu zvesto in pravično. Požar, ki je dvanajstega leta uničil prestolnico, je iztrebil tudi njegovo rumeno čuvajnico. Ko pa so pregnali sovražnika, so postavili na njenem mestu drugo sivo, z belimi dorskimi stebrički in Jurko je zopet pohajal okrog nje s čuvajsko sekirjo in v oklepu iz surovega platna. Poznali so ga skoraj vsi Nemci, ki so stanovali okrog Nikitskih vrat. Nekaterim se je celo dogajalo, da so od nedelje na ponedeljek prenočili pri njem. Adrijan se je hitro seznanil z njim kot s človekom, ki ga utegne prej ali slej potrebovati. In ko so se razvrstili gostje okoli mize, sta sedla skupaj. Gospod in gospa Schulzova in njena hči, sedemnajstletna Lotchen, so jedli s povabljenici, jih gostili in pomagali služkinji, ki je stregla. Pivo je teklo. Jurko je jedel za štiri, Adrijan ni zaostajal za njim, njegovi hčeri sta se muzali in nemški pogovor je postajal vedno živahnejši. Nenadoma je gospodar prosil posluha, odprl zapečateni steklenico in dejal po rusko: »Na zdravje moje dobre Luize!« Neprištni šampanjec se je zapanil. Gospodar je nežno poljubil sveže lice svoje štiridesetletne žene in gostje so burno izpili na zdravje dobre Luize. »Na zdravje mojih dragih gostov!« je zaklical gospodar in odmašil novo steklenico — in gostje so se mu zahvalili ter zopet izpraznili svoje čaše. Zdravica se je vrstila za zdravico. Pili so na zdravje Moskve in na zdravje celega tucata nemških mestec, na zdravje vseh cehev in vsakega posebej, na zdravje mojstrov in pomočnikov. Adrijan je navdušeno pil in se tako

razveselil, da je sam pričel s šaljivo napitnico. Tedaj je neki gost, debeli pek, dvignil čašo in zaklical: »Na zdravje tistih, za katere delamo, unserer Kundleute!« Kakor vse druge je bila tudi ta napitnica veselo in soglasno sprejeta. Gostje so se pričeli drug drugemu klanjati, krojač čevljarju, čevljar krojaču, pek obema, vsi peku in tako dalje. Jurko je sredi vseh teh medsebojnih poklonov zakričal in se obrnil k sosedu: »No, pij, bratec, na zdravje tvojih mrtvecev!« Vse se je zakrohotalo, toda pogrebnik se je čutil užaljenega in se je namrdnil. Nihče ni tega opazil, gostje so še naprej pili in ko so vstali od mize, je že odzvonilo k večernicam.

Gostje so se pozno razšli in po večini zelo razigrani. Debeli pek in knjigovez, čigar obraz je bil videti, kakor bi bil uvezan v rdeč safijan, sta pod roko odvedla Jurka v njegovo čuvajnico, sledeč ruskemu pregovoru: »Dolg je lep, če ga plačaš!« Pogrebnik je prišel domov pijan in jezen. »Kje neki,« je mislil na glas, »zakaj je moj poklic manj časten kakor kateri drugi? Ali je pogrebnik rabljev brat? Čemu se smejejo ti nejeverniki? Ali je pogrebnik mari nekak predpustni komedijant? Hotel sem jih povabiti v novo stanovanje na veliko pojedino. Toda zdaj ne več! Povabil bom tiste, za katere delam, pravoslavne mrtvece!« — »Kaj neki govoriš, očka?« je rekla služkinja, ki ga je sezuvala, »kaj govoriš tjavdan! Prekrižaj se! Klicati mrtve v novo stanovanje, grozno!« — »Pri moji veri, da jih povabim,« je nadaljeval Adrijan, »in sicer jutri. Izvolite priti, moji dobrotniki, jutri zvečer, da se poveselimo. Pogostil vas bom z vsem, kar mi je dal Bog.« S to besedo na ustih je odšel v posteljo in hitro zasmrčal.

Ko so ga zbudili, je bila še tema. Trgovčeva žena Truhinka je umrla še isto noč in človek, ki ga je poslal njen mož, je prišel na konju s to vestjo. Pogrebnik mu je dal zato deset kopejk za žganje, se hitro oblekel, vzel izvoščka in odhitel na Razgulj. Pred pokojničnimi vrati je bila že policija in trgovci so prihajali kakor jastrebi, ki so zavohali mrhovino. Pokojnica je ležala rumena kakor vosek, vendar je trohnjenje še ni nič nakazilo. Vsa okna so bila odprta, gorele so sveče in svedeniki so brali molitve. Adrijan je stopil k Truhinjinemu nečaku, mlademu trgovcu v modnem suknjiču in povedal, da takoj prinesejo krsto, cvetje, pokrov in vse pogrebne potrebščine; vse bo v najlepšem redu dostavljeno. Dedič se je malomarno zahvalil in dejal, da se glede cene ne prepira in da zaupa njegovi vesti. Pogrebnik se je po svoji navadi zaklinjal, da ne bo vzel niti kopejke preveč. Pomenljivo je pogledal tega trgovskega pomočnika in pomočnik njega, nato pa je pogrebnik odšel na svoje naporno delo. Ves dan se je vozil z Razguljaja k Nikitskim vratom in spet nazaj. Proti večeru je vse opravil, odpustil izvoščka in šel peš domov. Noč je bila svetla. Srečno je prišel do Nikitskih vrat. Pri Voznesenskih vratih mu je nekaj zaklical naš znanec Jurko in ko je spoznal v njem pogrebnika, mu je voščil lahko noč. Bilo je pozno. Že je prišel do doma, ko se mu je nenadoma zazdelo, da je nekdo stopil k njegovim vratom, jih odprl in izginil za njimi. »Kaj naj to pomeni?« je pomislil Adrijan. »Kdo me spet potrebuje? Ali se ni morda splazil k njemu kak tat? Ali pa če ne hodijo ljubčki k mojima avšama? Še tega se manjka!« Hotel je že poklicati na pomoč prijatelja Jurka. Ta hip se je še nekdo približal k vratom in hotel iti notri, toda ko je ugledal gospodarja, kako teče, se je ustavil in snel trioglati klobuk. Adrijanu se je zdel njegov obraz znan, ali v naglici si ga ni mogel dobro ogledati. »Blagovolili ste k meni,« je dejal zasoplo Adrijan, »pojdite notri, prosim!« — »Brez ceremonij bratec,« je odgovoril oni zamolklo,

»kar naprej, pokaži gostom pot!« Adrijan niti za ceremonije ni imel časa. Vrata so bila odprta. Stopil je na stopnice in oni za njim. Zdelo se mu je, da hodijo po njegovih sobah ljudje. »Kaj vraga!« je pomislil in hitro vstopil. Toda noge so mu bile kakor odrevenele. Soba je bila polna mrtvecev. Mesec je skozi okno osvetljeval njihove rumene in sive obraze, upadle ustnice, motne, na pol zaprte oči in njihove dolge nosove... Adrijan je s strahom spoznal v njih ljudi, ki jih je sam pokopal in v gostu, ki je stopal ob njem, brigadirja, ki so ga pokopali med nalivom. Vsi, ženske in moški, so ga oblegali s pokloni in pozdravi, razen nekega siromaka, ki ga je nedavno zastonj pokopal in se je sramoval svojih cunj. Ni se približal, stal je skromno v kotu. Drugi so bili vsi dostojno oblečeni, ženske v avbah in pentljah, uradniki v opremah, toda neobriti, trgovci v svečanih kaftanilih. »Ali vidiš, Prohorov,« je dejal brigadir v imenu vse cenjene družbe, »vsi so se odzvali tvojemu vabilu, doma so ostali le tisti, ki so že povsem razpadli in ki so jih le še kosti brez kože. Toda tudi eden izmed teh ni mogel vzdržati, toliko si je želel, da bi te obiskal... Ta hip se je prerinil skozi množico majhen skelet in prišel k Adrijanu. Njegova lobanja se je pogrebniku ljubeznivo nasmehnila. Kosi svetlozelenega in rdečega sukna in starega platna so še tu pa tam viseli na njem kakor na kolu in kosti na nogah so mu plesale v prevelikih škornjih kakor pestiči v čaši. »Ali me ne poznaš, Prohorov?« je vprašal skelet. »Ali se spominjaš upokojenega gardnega seržanta Petra Petroviča Kurilkina, prav onega, ki si mu leta 1799. prodal svojo prvo krsto — iz borovine namestu iz hrastovine?« Pri teh besedah ga je hotel stisniti v svoj koščni objem. Adrijan je zbral vse sile, zakričal in ga odrinil. Peter Petrovič se je zamajal, padel in se ves razsul. Mrtveci so pričeli godrnjati, branili so čast svojega tovariša, planili po Adrijanu, ga zmajali in mu pretili, da je ubogi gostitelj, oglušen in malone zaduščen od njihovega krika in vika, izgubil prisotnost duha in padel na kosti upokojenega seržanta in se onesvestil.

Sonce je že dolgo sijalo na posteljo, na kateri je ležal pogrebnik. Končno je odprl oči in zagledal pred seboj služkinjo, kako piha v samovar. S strahom v srečanju se je spomnil vseh včerajšnjih doživljajev. Truhinka, brigadir in seržant Kurilkin so se mu nejasno motovili po možganih. Tiho je čakal, da bi služkinja začela z njim pogovor in mu povedala kaj o nočnih dogodbah.

»Dolgo si spal, očka Adrijan Prohorovič,« je dejala Aksinija in mu podala jutranji jopič. »Prišel je sosed krojač in tudi tukajšnji stražnik je prišel in dejal, da je danes njegov ‚privatni‘ god. Toda ti si blagovolil spat in nismo te hoteli buditi.«

»Ali so prišli k meni od pokojne Truhinke?«

»Pokojne? Ali je mar umrla?«

»Budalo! Ali mi nisi včeraj ves dan pomagala pri pripravah za njen pogreb?«

»Bog s teboj, očka, ali se ti je zmešalo? Ali ti še vedno nagaja včerajšnje pivo? Kakšen pogreb je bil včeraj? Ves dan si se gostil pri Nemcu, prišel si domov pijan, se zavalil na posteljo in spal vse do zdaj, ko je že odzvonilo k maši.«

»Ali je mogoče?« je dejal veselo pogrebnik.

»Prav tako je!« je odvrnila služkinja.

»No, če je tako, potem mi daj pa hitro čaja in poklič hčere!«

Prevedel Peter Donat.

MRTVO OGNJIŠČE

MISKO K.

(Konec)

Toni dela, dela ves dan, dela ponoči, z delom nikamor ne more. Vzel je na očetov nasvet deklo za pomoč, dekla pa je kradla, imela fante in pregnala sta jo. Vzela sta hlapca, ta pa je pil in hotel sam gospodariti, zato sta tudi tega pregnala. Kaj boljšega ni bilo dobiti. Ljudje niso hoteli za majhno ceno v službo h kmetom, temveč so odhajali v svet, kjer se bolje služi.

Življenje je postalo nevzdržno. Bilo je preveč zemlje za eno samo osebo, pri hiši preveč dela. Stari Čizmazija pa ni bil več za težko delo. Delal je: pasel, ponesel jesti svinjam, opravil v hlevu pri kravah, vrgel kuram zrnja. Vse to pa je bilo le premalo. Poznalo se je, da ni ženske roke, ki bi posvetila skrb tudi malenkostim, tistim malenkostim, ki se jim moški najrajši izogne ter jih prelaga iz dneva v dan.

Ognjišče je večidel mrtvo, sence se ne lovijo po kuhinji kakor prej. Če že kurita, kurita, ker je treba svinjam kuhati. Zaradi sebe ne bi kurila. Tedaj sta oba v kuhinji kakor tedaj, ko sta bila otroka.

Večeri v sobi so tihi, legata spat po majhni večerji, ki je nista opravila za mizo, temveč kjer je nanoslo.

Komaj včasih se ob večerih pomenita. Toda o vsem drugem kakor o tem, kar bi bilo potrebno: o Marti in o tem, zakaj se je vse tako spremenilo.

»Bila je neumnost,« de včasih oče, ko že ležita in sta ugasnila luč.

Najprej se Toni na ta očitek razsrđi. »Kakšna neumnost? Vi to čudno gledate.«

»Tako — to bi ti moral razumeti: bila je mlada, lepa, ti pa si bil pri njej ne kot mož, temveč kot oče. Še poljubil je nisi nikoli.«

»Tako — ližem naj jo.«

»Pa bi bil staro vzela, tako, ki ji ni več do tega.«

»Staro,« je menil in zdel se mu je ta predlog neumen.

»No da. Mlada ženska ni samo, da dela. Hoče tudi da jo ljubiš. Da se pogovarjaš z njo, da poješ z njo, ako ona poje. Vse je treba in hvaliti jo je treba. Ako se smeji, se še ti smeji. In vodi jo na proščenja, tam pleši z njo in ako že vidiš, da hoče druge imeti, tedaj moraš ti takisto pogledati za drugimi, da postane ljubosumna nate. To vedno koristi.«

»Neumnosti pripovedujete,« je dejal Toni. »Nekoč sem vas vprašal ali se naj oženim ali ne in kakšna so bili mati v zakonu. Pa niste ničesar odgovorili.«

»Kakšna je bila,« je odvrnil zdaj stari nejevoljno. »Dobra je bila, to je: na stara leta. Mlada pa ga je tudi kaj polomila. Hodila je prav tako na sejme, proščenja, plesala in nič ni rekla, če jo je kdo kdaj vščipnil. To je: meni se ni nikdar pritožila zaradi tega. Menda ji je že ugajalo.«

»Pa vam niso hodili praviti, da ima druge, da pije in pleše z njimi.«

»Vraga niso.«

»In je niste nikdar ujeli pri tem, da bi z nekom hodila po sejmu, da bi se tam smejala in se vodila za roke.«

»Tega nisem zalezoval. Ampak,« je znižal glas in govoril nekam tiho: »našel sem jo na senu, s sosedom — —.«

»Kaj?« se je zganil Toni in odrevenel. »Lažete. To ste si izmislili, da bi tako pokazali, da ni bilo moje najhujše.«

»Bog ve, da ne lažem.«

»In zakaj mi tega niste nikdar povedali,« je dejal Toni prepadlo.

»Zato ker se take stvari ne pripovedujejo. O tem se molči. Skušaj pozabiti.«

»Meni bi morali povedati!«

»Ne — to so bile moje stvari. — In naposled, daleč je to. Ko gledaš po mnogih letih nazaj, se ti zdi vse to tako malenkostno. Ko si star vse to drugače razumeš, kakor če si mlad ali pa celo v tvojih letih. — Ženska to je nekaj docela drugega kakor moški. Misliš si vedno: kako pametna je ta in ta ženska. Pa to se samo tebi zdi. Ženska ni bila nikdar pametna. Misliš: samo mene ima rada. Pa to ni res: ženska ima rada kogar koli in skoraj bi dejal: vse ima rada. Ona hoče vse preizkusiti. Kakor otrok: kupiš mu orglice; ne zna igrati na nje, toda vlekel jih bo sem in tja po ustih; vse luknjice mu morajo peti; njemu se zdi imenitna muzika, nas pa vendarle ušesa bolijo. Nekaj časa otrok ne more biti brez orglic, potlej se jih pa naveliča in jih sovraži. In pokvarijo se od tega pihanja. Poje morda samo še ena luknjica in tedaj se ta otrok spomni in zapiha na to poslednjo. En sam glas mu je zdaj toliko lep, kakor prej vse melodije, ki so bile skrite v njih. Kaj pa hočeš —.«

Toni je mislil. Nič več ni poslušal očeta. Podiral se je svet, tisti prelepi svet, v katerega je verjel vse do danes. Verjel je, da je bila njegova mati najboljša ženska, da tega, kar počnejo druge, ona nikdar ne bi mogla napraviti. Zdaj se je zrušila ta podoba, nekaj groznega je bilo v tem.

»In zakaj je tedaj niste pregnali?« je vprašal naposled.

»Zakaj pa? Delala je prej ko slej enako; pri tem se ni nič poznalo. In bili ste vi otroci. Naposled: nagnal bi jo, potlej bi jo pa šel nazaj klicat. Tako pa se je sama od sebe spametovala in bilo je dobro.«

Nič več nista govorila o tem. Tudi kasneje ne. Toni je vedno čutil sram v sebi, da bi očeta še vprašal. Še pogledati se mu ni upal v obraz. Komaj včasih je videl njegove nekoliko krvave oči, nagnite obrvi, kakor jih imajo vsi starci. Videl je njegove sive lase, suho brado, vrat s tisto posebno kožo sedemdeset let starih ljudi.

Še bolj vsak zase sta živela. Vsak zase sta mislila. Delo pa je vsak dan bolj zastajalo. Toda ko je oče premišljal, kako bi Marto spravila spet k hiši, je Toni kahal druge misli. In pozimi je obstal pred očetom z jasnim predlogom:

»To ni nič tako. Delati ne moreva sama vsega. Tako bo vse samo propadalo. V Ameriko pojdem.«

Oče je odprl sive oči in usta, gledal sina in ga ni razumel.

»Kaj si rekel?«

»Z doma pojdem. V Ameriko.« To je bilo odločno in jasno.

»Da,« je pokimal tedaj oče. »Pojdi. Tam se laže živi. Komur je to premalo, tisti mora v Ameriko. Bogat postaneš; to pa — kar je bilo moje, naj propade.«

Nič več nista govorila. Toda Toni je mislil resno. Hodil je za nekimi pravicami, potlej prodal nekaj stvari, da je imel dovolj denarja in potem si je kupil celo perila in obleke.

»Pojdi,« je dejal stari posmehljivo. »Zaradi ženske odhajaš. To se ti bo hudo, hudo maščevalo.« Saj je vedel, da ne odhaja zaradi tega, ker tu ne bi mogel živeti. Odhajal je, da pozabi ali da nanovo oživi.

In ko je prišla pomlad, je stari Čizmazija ostal sam v hiši. Vse je bilo tako prazno, tako mrtvo: prazna soba, razmetana, prazna kuhinja, mrtvo in mrzlo ognjišče, nikjer smeha, nikjer ni nihče spregovoril, nihče se ni jokal. In v sobi je bilo nekaj groznega, dihalo je po smrti. Zunaj pa je sijalo prijetno pomladno sonce, zapela je že prva piščal iz vrbine mladike in otroci so si krasili klobuke s cvetjem.

Tedaj je stari Čizmazija zaprl hišo z železno kljuko, vtaknil kljuko v žep — saj zdaj ni imel kdo priti, da bi jo iskal za tramom v strehi — in se napolil nekam. Nič ni mislil, samo čustvom se je predajal. Zazdelo se mu je: Odkar je bila ta vojna, se je svet strašno spremenil. Nekoč so ljudje bolj verovali v življenje, bolj trdni so bili.

Ampak na livadi so pele piščali kakor za njegovih let, v tem se ni nič spremenilo, in kolniki so bili mehki kakor nekdanj, ko je hodil bos po njih.

II

Čizmazijeva hiša je spet zaprta, spet ni plotu okoli in kjer so bile gredice, rasto koprive; samo krizanteme so še ostale v teh koprivah in začele cveteti. Zakaj — jesen je in megle ležijo zjutraj po velikih vrtovih in pasikah. Ni plotu in sosedove svinje se pasejo po vrtu. In to nikogar ne moti. Nihče se ne prepira zaradi tega.

»Vidiš, kakšno je pri nas?«

Na kolniku je obstal stari Čizmazija, opirajoč se ob palico. Poleg njega stoji štirinajstletno dekletce in dvanajstleten fantek.

Dekletce je sloko, nekoliko suho v telo, fantek je majhen, tršat, gleda bistro, dočim gleda dekcle nekoliko zasanjano. Na licih se jima pozna sled lakote. Tudi sta slabo oblečena, v tanki obleki, ki ni za jesen. Pa zdaj nihče ne misli na obleko. Na vidiku so resnejše stvari.

»Posekamo jelšo,« razlaga stari Čizmazija, »dam jo razžagati in potlej napravimo vrata. Rakita po senošetih se je že tudi dobro razrastla, plot zgradimo.« In dalje vodi otroka — pred hišo. »Treba bo pobeliti stene. Tri leta jih ni nihče pobelil, in rdeči pas — priljubljena barva Martina — je bil docela izpran.

Kajpa, kljuko ni. Izgubil jo je. Dobro je le, da človek lahko v naglici izreže kljuko iz palice in odpre duri. Duri še vedno škripljejo, ko se odpirajo. V priketu je vse okrušeno in tudi tu je že obledela rdeča barva.

Čizmazija odpre kuhinjo. Ognjišče je prazno, samo pepel je ostal od tedaj, ko so pred tremi leti poslednjikrat kurili na njem. Drugače pa ni klopi, ni skrinje, ni loncev na klopi, ni sklednjeka. Zakajen strop, črna luknja na podstrešje, odkoder se bo spet valil dim.

»Poglejte, kaj pa je to?« vzklikne fant in gre v ozadje. Na žeblju v temnem kotu sedi velik ptič; miren je, le oči mu zró na obiskovalce, ki so ga prišli motit.

»To je sova, Tinek,« odvrne Čizmazija. Fant gre in mahne z roko proti njej, da bi jo pregnal. Ptič pa samo zakrili s perutmi in odpre kljun. Zleti pa ne.

»Zvečer zamašim okno in potlej ne bo več prihajala sem,« de Čizmazija.

Gredo v sobo. V sobi stoji samo postelja in na njej je nekaj slame. Klopi so še vedno okoli peči, miza stoji v ospredju in dva stola sta ostala. Na steni so zaprašene podobice. Spod stropa visijo pajčevine, v steno pri peči ob tleh so miši zvrtele luknjo, miši pa zdaj bržkone ni več pri hiši.

»Kje ste pa vi spali?« vpraša dekle.

»Kje, Barica? Kakor je nanesclo. Samo tu nisem spal, bilo me je strah.«

»Strah vas je bilo?« vpraša fant. »Česa vas je bilo strah? Sove?«

»Ne,« se nasmehne Čizmazija. »Ti tega ne razumeš. Vidiš, star sem, pa me je vedno strah. Če bi tu sam legel, bi si mislil: umrl boš in nikogar ne bo ob tebi.«

»A kje so zdaj oče?« vpraša Barica.

»V Ameriki. Denar služi.

»Kdaj pa se vrnejo?«

»Ne vem. Morda čez leto, morda nikoli. Kaj jaz vem.«

»Zakaj jim pa ne pišete, da bi prišli domov, ker vas je strah?«

»Pisal sem mu, naj pride. Pa mi je odgovoril, da že enkrat pride. Enkrat — kaj veš, kdaj bo to. Morda nikoli, morda čez dvajset let.«

»Pa zakaj so šli v Ameriko?« vprašuje dekle. Čizmazija skomigne z rameni.

»Denar. In še druge stvari so bile. — Ko boš starejša, jih boš razumela. Kruha mu pač ni manjkalo doma.«

Tako se je nadaljevalo življenje v Čizmazijevem domu. Ne, zdaj ni bila revščina tolika, kakor takrat, ko se je vrnil Toni. Stari Čizmazija je že spomladi dal obdelati vse njive na polovine. Celo kravo je kupil in jo imel pri sinu Ivanu. Pripravljaj se je na nekaj posebnega. Samo trebalo je počakati, da se najde dobra prilika.

Prilika je prišla.

Marta ni dolgo živela pri bratu. Ko se je izkazalo, da ne bosta njena otroka dobila po očetu — po rodnem očetu — nič zemlje in ko se je Marta še sprla z bratom, jo je odgnal. Šla je k drugemu bratu, pa se je tudi s tem kmalu sprla; in tako se je znašla na cesti.

Deco je odvedla na dom, kjer je bila prvič omožena in odšla po svetu, rekoč, naj toliko časa skrbijo za njiju, da si sama malo opomore. Tam so bili novi gospodarji, Marta pa tudi ni takoj poslala denarja za deco, kakor je bila obljubila, in tako so tam otroka gledali po strani, ju silili k delu, slabo oblačili in slabo hranili.

In ko je stari Čizmazija tega jutra blodil po travnikih, ju je našel na paši. Pasla sta krave.

»Dedek, napravite nama ogenj,« je dejal Tinek, ko je stari obstal pri njima.

»Naberi drv.«

»Drva že imam,« je odvrnil fant. In res je imel za grmom obilo suhega dračja.

Čizmazija je sedel na jelšev štor in počasi zakuril. Dim se je dvignil med odpadajoče jelšev listje in prijetna toplota se je razlila okoli. Sedeli so ob ognju in otroka sta tiščala boste noge proti plamenu.

Dolgo so sedeli molče. Nekoč niso tako molčali, bili so si bližji. Zdaj niso vedeli o čem govoriti. Naposled pa se je le razvil med njimi pogovor, predvsem o vsakdanjostih. Počasi ju je o vsem izprašal in otrokoma so se odprla usta in nenadoma sta nehote in nevede izlila pred njega vse, kar ju je mučilo. Kako slabo ravnajo z njima, pretepajo ju, lačna sta,

nimata obleke, ne za vsak dan, ne za nedeljo. Samo delati morata, v šolo ne moreta, ker je treba goniti na pašo ali pa iti na delo, ko pa prideta v šolo sta tepena, ker se nista »izprosila«. Ali mati kaj piše? Samo enkrat je pisala, pred nekaj meseci, od tedaj ni nobenega pisma. Nič ne vesta, kje je.

Ali si ne želita nazaj, k njemu?

Želita, pa še kako.

Ali ni bilo pri njih lepo?

Da, zelo lepo je bilo in nihče ju ni tepel. In lačna nista bila, tudi obleko sta imela in čevlje.

Tedaj je dejal, da pride popoldne po njiju.

Tako ju je privedel na svoj dom. In že tisti večer je zagorelo ognjišče, zadišalo je po dimu, peč se je razgrela, da je bilo prijetno sesti k njej. Barica je kuhala. Za ta dan še niso mogli pripraviti nič posebnega, ker pridelek še ni bil pripeljan k hiši, jutri si bodo pa že lahko privoščili boljši obed in boljšo večerjo. In po dolgem času je spet priromal v sobo škaf s toplo vodo; dedek je sedel pri peči, vtaknil svoje razpokane, črne noge v vodo in prijeten občutek se mu je razlil po telesu.

Tisto noč so mirno spali in sanjali.

Začetek ni bil prav nič lahak. To so vsi videli. Rakito za plot so že nasekali, svoje krave pa niso imeli, da bi si jo pripeljali domov, temveč so morali naprositi sosedove. Potlej sta Čizmazija in Tinek gradila plot, najprej ob cesti, da ne bo tako razdejano okoli hiše. Barica je oplela gredice, da so ostale samo krizanteme, drugače pa je ona kuhala in začela čistiti hišo. Napravila je pred hišo velik kup blata, potlej zdrla omet s stene, kjer se je krušil, in te vdolbine zamašila z novim blatom. Vsa stena je postala pisana, umazana. Prav tako je krpala stene v sobi, v prikletu in povsod, kjer se je pokazala potreba. Nekaj dni je imela s tem opravka. Dedek in Tinek sta ji morala v samokolnici dovažati primerne prsti. Sonce, ki ni bilo več toplo, je počasi sušilo stene. In šele, ko je bilo vse suho, je začela beliti z apnom. Stene so oživele in ko je potegnila še lepo zeleno barvo do zemlje, je bilo vse živahno, nekam veselo.

Stari Čizmazija je zadovoljno kimal.

Potlej sta šla s Tinekom na prvi sejem; in od tam sta modro prignala kravo k hiši. Kravo so privezali v hlev in si jo žarečih obrazov dobro ogledali. Potlej so ji vrgli sena v jasli in Barica je prinesla lonec in jo pomolzla. Krava je stala mirno ob jaslih, kakor bi že dolga leta živela v tej staji. Mleka je dala prvokrat obilo. Vsi so se spravili k ognjišču in niso mogli dočakati, da bi nastal pravi večer. Barica je morala prej zakuriti, pristaviti k ognju mleka in skuhati koruzne žgance. Molče so večerjali obilno večerjo, in ko so vstali od mize, se jim ni nikamor več ljubilo.

Potlej so kupili dva majhna prašička, ki so ju s prav takim zanimanjem spravili v svinjak ter jima vsi trije nesli jesti; to je: Barica je sama nesla, toda Tinek in dedek sta hotela biti poleg.

In čeprav je bila že pozna jesen, se je Barica vendarle odločila, da kupi jajca in podloži koklji, ki so si jo sposodili pri sosedovih. In zopet so tri tedne čakali na novo življenje. In ko je še teden dni minilo, so izpustili kokljo s piščanci na dvorišče, kjer so začeli brskati po travi.

V sobi pa je bil spet svojevrsten red, vendar se stari Čizmazija tokrat ni jezil radi tega. Temveč se mu je zdelo docela v redu, da klobuk obesi na klin, suknič za duri, da so srajce v omari v posebnem predalu in da pipe ne sme pozabiti na mizi.

Potlej so se spomnili, da bi pisali očetu v Ameriko in ga povabili domov. Tri dni so se ukvarjali s pismom, ga sestavljali, se spominjali vseh stvari, ki bi jih trebalo omeniti in naposled pojasniti, kako so prav za prav nastale v hiši tolikšne spremembe, da bi jih oče prav razumel. Nazadnje je bilo pismo napisano in odnesli so ga na pošto, potlej pa čakali mesec dni na odgovor.

Bila je že trda zima, piščanci veliki, pujssek debel, da bi ga lahko zaklali, in krava se je že obrejela, preden je prišel odgovor. In hkratu z odgovorom je prišel denar, večja vsota, česar se niso nadejali. Pismo je bilo mirno, skoraj ganljivo, zakaj dedek in Barica sta jokala ob njem, dočim je Tinek gledal te solze, ne da bi jih dovolj razumel. V pismu je oče, Toni Čizmazija, naročal, naj kupijo še eno kravo, naj vse uredijo in naj dobro gospodarijo. K leti je obljubljal, se bo vrnil domov in bo vesel, da je vse tako dobro urejeno. Jezen pa ni bil prav nič, da se je tako zgodilo, da sta se namreč Barica in Tinek vrnila k hiši, saj ju je vedno rad imel. Obleko naj za vse kupijo, da ne bodo nagi in naj si kupijo obutev, da ne bodo bosí. Vse je bilo lepo obrazloženo in zdelo se jim je, da se bo oče vsak čas vrnil, da je odšel samo nekam v vas in ga malo predolgo ni domov.

Leto je minilo, Čizmazijev dom je bil urejen, gospodarstvo dobro obdelano, njive preorane, zasejane, v hlevu sta stali dve kravi in dvojce telet. V svinjaku so bile štiri svinje in na dvorišču so brskale kure. Maček se je grel na soncu, pes je stal ob vratih pri kolniku in bevskal na ljudi, ki so šli mimo, samo Tonija ni bilo.

In zopet so mu pisali, zakaj ne pride, kako lepo je zdaj pri njih.

Zopet je bila prej zima, preden je prišel odgovor. Ne, njega za zdaj še ne bo, ker so službe še vedno dobre, potlej bo pa konec, ko se vrne; nič več ne bo mogel služiti. Doma ni dolarjev.

To jih je malo užalostilo. Kako vse drugače bi bilo, da bi se oče vrnil, da bi spet skupaj živeli.

Na mater so pri tem skoraj docela pozabili. Nič ni pisala in tudi sami niso več vedeli kam pisati, ko na dvojce pisem niso dobili odgovora. Mati je utonila nekje v življenju.

Ne, poslej se ni imelo nič več posebnega zgoditi. Samo tisto čakanje, kdaj se bo vrnil oče, in pričakovanje ali se bo mati vrnila.

V tem neprestanem pričakovanju so minevali meseci, pomladi, poletja, minila so cela tri leta in nič se ni zgodilo in nihče se ni vrnil.

Samo dedek se je postaral. In zopet je rekel, naj pišejo Toniju v Ameriko. In spet je prišel odgovor, da pride k leti domov. Toda, zdaj so že dvomili v ta njegov ‚k leti‘. K leti je prav za prav lahko pomenilo: nikoli.

In stari Čizmazija hodi nemiren okoli. Kadar človek prekorači osemdeseto leto, ni več mlad. Vsak čas lahko pričakuje smrti, tega, kar je najbridkejše v življenju. Pri vsem tem pa nekatere stvari niso urejene. Toni se ni vrnil, da bi se pomenil z njim zastran hiše in gospodarstva. Kako misli z zemljo in s hišo? Svojih otrok nima, komu misli predati?

Vse dolgo leto se stari Čizmazija ukvarja s temi misli, pričakuje jasnega odgovora od sina. Od tam pa ni ničesar jasnega; naj napravi, kakor se mu zdi najbolj pametno.

Ne gre drugače: treba je nekaj ukreniti. Lahko se zgodi, da nekega dne še on na tihem umre, potlej pa ostane vse samo v razprtijo sorodnikom. Njega ne bo imel kdo pokopati, in če bi se kdaj Toni vrnil, bodo spet prepiri.

Zato je po božiču dejal Barici:

»Tako ne more dalje.« Barica ga je gledala, ne da bi povsem razumela.

»Kako ne more dalje?«

»Nima kdo delati. Jaz nisem za delo.«

»Saj pa delava s Tinekom,« je rekla in se zbala.

»Da, to je tisto. Prav zaradi tega mislim: poročiti se boš morala.«

Barica je razprla široke oči, gledala dedeka začudeno, spregovoriti pa dolgo ni mogla.

»Saj sem še mlada.«

»Koliko pa si prav za prav stara?«

»Sedemnajst let.«

»To je dovolj. Saj te ne bi silil, ako bi šlo tako, pa saj sama vidiš, kako je. Treba je nekaj ukreniti in urediti. Jaz bi lahko umrl, potlej pa — bogve, kako bi bilo.«

Barici je tolklo srce od razburjenja. Tega ni pričakovala. Po tihem je eicer mislila, da jo bodo omožili k hiši, vendar so bile to samo sanje.

»Malo premisli o tem,« je nadaljeval dedek. »In da si takega izbereš, ki bo prav za tebe, za mene in najbolj še za Tonija, tvojega očeta. Zemlja in hiša je njegova, da ga ne bosta na stara leta odganjala od hiše. Morda se vrne bogat. Nima nikogar; ako bosta dobra, bo dal vse vama, da veš.«

Med delom so se tiho predle Baričine sanje. Dočim je bil Tinek še otrok, se je ona čez noč razvila v dekle. Lepo se je hotela oblačiti, bila je pametna in delavna. Ves čas pa se je zavedala, koliko pomeni pri hiši. Hiša, vrt, zemlja, vse to je tuje in ne njeno. Nekega dne se bo morda zgodilo, da bo treba iti od tod. Kruha je bilo tu dovolj ves čas, tudi obleko si je lahko kupila, to je bilo že res, vendar — nekega dne se bo vrnil iz tujine Toni, njen oče, in takrat se bo vse preokrenilo. Poznala je v hiši razmere: ona tu ni bila nič. Res je bila njena mati Toniju žena, a ker sta se nekoč razšla, ni med njimi tistega, kar bi sicer lahko bilo. Ko se Toni vrne, poišče katerega svojih sorodnikov in ga oženi k sebi in Barica s Tinekom bo morala od hiše.

Zdaj pa je dedek presekal vse to s kratko odločitvijo: Barica se naj oženi v hišo. Dedek je to lahko storil, zakaj zemlja in hiša je bila še vedno nanj prepisana, samo po vaški, po ljudski odločitvi je pripadalo vse to Toniju, ker tu niso nikdar vnaprej prepisovali, temveč šele po smrti.

Medtem se je spredla prva njena ljubezen, bolj podzavestna kot pa določna in jasna. Njej ni nikdar nihče prepeval po ulici, nihče je ni nikdar nikjer ustavil, nihče je ni povabil na proščenje v gostilno, kjer so plesali. Zato je živela zase, mimo drugih deklet, ki so imele vse prave ljubezni: s fanti so se pogovarjale, poklanjale fantom rože in jih zvečer pričakovale.

Bila je malce sloka, vendar dovolj lepa, njene oči so bile vedno nekoliko zasanjane. Lica je imela nekoliko bleda, toda Barica je delala kakor moški.

Pa kaj, ko vsa vas ve, da je Barica samo dekla pri Čizmazijevih, da bo ta posest nekoč lastnina drugih ljudi.

Pa se je le preokrenilo. Dedek, stari Čizmazija, je vse to preokrenil. Dolgo je tuhtal, nazadnje pa se je le odločil in zdaj je Barica poskočila: imela bo hišo in dovolj zemlje.

Zato pa so sorodniki padli po starem Čizmaziji. On pa se je obdal z velikim molkom, samo smehljaj se je zadovoljno. — Ali se naj mar življenje ustavi, če se posamezniki v tem življenju niso mogli sporazumeti? Ne, to se ne sme zgoditi. Življenje mora preko osebnih razprtij in bolečin. Novi rodovi naj ga vodijo dalje, stari pa naj lečijo svoje osebne rane, tako je mislil on.

Kakor se prej nihče ni posebej brigal za Barico, se je zdaj naenkrat našlo dovolj fantov, ki so peli po ulici, se ustavljali pod oknom in nekateri so celo zašli v hišo, kjer so posedali vsak večer in se spuščali v razgovor s starim Čizmazijo. Barica je medtem modro opravljala poslednje večerne opravke in njeno srce se ni moglo nikamor odločiti. Vse to je prišlo nenadoma in ni se pripravila za ta korak. Vedela je samo, da bodo nekega dne rekli: Ali si se odločila? Zdaj je čas, da opravimo to. Ona pa se še ni prav nič odločila. Kakor bi stala pred veliko stojnico na proščenju ter hotela nekaj kupiti. Marsikaj jo mika, pa se boji, da bi ji potem, ko bi že kupila, bilo žal, da ni izbrala česa drugega.

Ne, Barici ne bo žal. Ni vajena izbire. Kakor se bo odločilo samo, tako bo dobro. Rana, ki sta jo urezala življenju Toni in Marta, se še vedno ni zarasla, pri Barici pa se to ne bo ponovilo. Ona stopa v življenje brez predsodkov, brez izbire.

»No, ali si se odločila?« izprašuje dedek vsak večer, ko ostanejo sami.

»Ne vem,« odgovarja Barica. »Kako pa naj se odločim? Saj ne poznam nikogar. Vi nekaj recite.«

»Ne, jaz ne bom rekel ničesar. Lahko bi napravil neumnost in tebi bi bilo hudo vse življenje.«

V teh dneh pa sta spregovorila tudi o Toniju in o Marti. Barica je imela o tem svoje predstave, vendar vsega ni vedela. »Zakaj sta se sprla in razšla?« je vprašala nekoč naravnost.

»Zakaj?« je pomislil Čizmazija. »To je težko vprašanje. Enostavno bi lahko rekel: nista bila drug za drugega. To bi bilo še najbolj prav. Lahko bi pa kdo rekel: Marta ga je polomila. Toni se je razsrdil in prišel je lep konec. Toda mimo tega ima vsaka stvar svoje globlje razloge: značaj, strasti, želja po življenju in še sto majhnih stvari, ki jih drugi nikdar ne morejo razumeti. Življenje je kakor mirna voda: skališ jo močno in cel teden se ne more izčistiti. V potoku, ki teče, je drugače: ta odnese s seboj kalno vodo in čez kratek čas je vse čisto. Nista bila drug za drugega, to je še najbolj enostavno: Kakor ti po licu na vsem svetu ni nihče podoben docela, tako tudi ne po duši. Vendar, če se srečata dva, ki imata skoraj enake duše, tedaj gre vse v redu. Žena in moški, to sta dve različni stvari. Kar ima eden, nima drugi in zaradi tega se lahko vedno razumeta, ako sta dovolj pametna.«

Barica je vedela dovolj.

Pa saj ni bilo časa, razmišljati o tem. Življenje je zahtevalo odločitve in dedek je čakal.

Tako se je Barica odločila: hotela je, da bo za vse prav. In zadnjo nedeljo v pustu so obhajali skromno gostijo.

K hiši je prišel nov človek, docela tuj, miren in skromen. Barica je zapela, na ognjišču je vsak dan dvakrat ali trikrat veselo plapolal ogenj. In staremu Čizmaziji se ni bilo treba ukvarjati z delom. Sedel je v kot, nažgal pipo in dajal nasvete, kadar ga je prišel Baričin mož vprašat ali naj stori tako ali drugače. Tako je sedel stari Čizmazija in čakal, da pride nov naraščaj, ki ga bo treba zibati. Hkratu pa je zadovoljno mislil: ne, življenje je treba s silo povedi naprej, če se hoče ustaviti pri posameznikih. Življenje se je pomaknilo naprej.

BIK

RALPH HUDGSON

Glejte bika starega,
mlahav glavo k tlom tišči,
skrb in muka tare ga
v bajno lepi šumici,
lastna čreda ga podi —
krav in bikov tisoči.

Jate skobcev in papig
krožijo mu nad glavó,
divje mačke za oddih
v travi predejo lenó,
opic trop se tod igra,
tre orehe in brblja.

Roj obadov se gostí
z govnom kozlov in praset,
zláto se govnač blesti,
pajk je ko mehur napet,
a nad vsemi seženjska
trobelika senči tla.

Kače pisane telo
— kolobar na kolobar —
se privija na drevo.
Budno gleda slednjo stvar,
stvar in bika, ki stoji
v bajno lepi šumici.

Hud poraz je doživel,
preden je pribežal v les,
junec mlad je pobesnel,
vrgel ga, mu vzel sloves,
vohal ga je in teptal,
ki še strt je kljuboval.

Pa so šli od njega vsi,
ni ga, ki bi ga poznal,
mu iz ran izlizal kri,
ga pred skobci varoval —
vse je šlo — um in srcé —
tak je svet, bik dobro ve.

Ko pa je hiteč na lov
silni lev zarjul čez plan,
ko so jate jastrebov
sfrfotale v jasni dan,
dvignil se je ves krvav
bivši knez volov in krav.

Sam za čredo žalujoč
voha tam krvava tla,
voha, sreblje zrak pekoč,
poln prijetnega duha,
a med tem mu dere kri
iz nosu, ust in oči.

Škoda, da je vzel prepir
bedniku sijaj in moč;
kite krepke vzdolž in v šir
so izginile čez noč;
oj, sramota, kakšen si:
Sama koža in kosti.

Tam ob jezeru stoji,
v ločju skrit vse do vratu,
glupo buli, ko da spi,
čaka večnega miru. —
Kljun že zeva, želo ždi,
da izpije mu oči.

Mrk, s povešeno glavo
sanja o nekdanjih dneh,
o bojiščih za goró,
o planjavah in gozdeh,
sanja o poraženih
bikih, levih, jastrebih.

Sanja, ko je mladolet
tekal s suho materjo
in začuden gledal svet,
breg in loko pisano,
ko je z glupimi očmi
gledal tisoč tajnosti.

Sanja, misli še in še,
ko je s čredo potoval,
krav in bikov tisoče
po planjavah spremljeval,
z materjo čez hrib in plan,
njej ob repu noč in dan.

Često, ko je zaostal,
truden v glavi in kosteh,
zaostal, omahoval,
je pritekla vsa v skrbih
in zamukala glasno
v skobce, ždeče na meso.

Misli še mordà na dan,
ko je suha v vimenu
mu odkrila vir hladán,
sveži slad na travniku,
pa brezbrizno šla naprej,
da je ni poznal več slej.

V nogah je vse bolj krepak,
hoja več ga ne skrbi,
trup koščat in trd korak,
že rožiček ga srbi,
v skalo, želvo in drevo
zaletava se z glavó.

Že se uri in igra
z mladci trdoglavimi,
naj pokaže, kar kdo zna,
butati — odbijati,
naj pokaže, kaj velja,
bosti s trmo se moža.

Sanja o manj motnih dneh,
misli na nedavni čas,
ko mu sreče je nasmeh
mladi obsijal obraz,
ko mu je nemirna sla
srčni mir ugrábila.

Ko hrustanec mu mehak
v moško kost je otrdel,
vrgel tekmeča junak
in telico mu prevzel,
pa kot tak nad vse močan
rep zavihal čez ravan.

Pa zasukal se sijoč,
se zasukal, vohal vmes:
Češ, poskusi svojo moč,
kdor si upaš v smrtni ples!
Da strmele so oči:
Glejte Bika, moč in kri.

Knez je videl in umel,
jel kopati s parklji tla,
in ves les je onemel
spričo muka votlega,
ko zarjul je pod nebo
v skobce, ždeče na meso.

Sanjal spet je samotar,
mislil na usodni čas,
ko postal je poglavar,
črede volja in ukaz,
ko priznali so ga vsi,
krav in bikov tisoči.

Niti en bik ni bil mož,
da bi stopil mu na pot,
krava rekla ni: »Ne boš!«
Če pa kako takih zmot
kdo zagrešil je besneč,
v drugo ni si upal več.

Ni ga dal prostrani les,
džungle, hoste, pašniki,
ki njegov bi tvegala bes,
ga izzval kdaj do krvi;
ne neresec, ne kozlè —
enkrat morda, v drugo ne.

Ne pozna je kače svet,
če je že storila to,
da bi upala si spet
zviti se mu pod nogó,
niti ena ni prišla
več k pouku parklježa.

Svetlo žolti jaguar,
s kremplji kakor kaveljni,
ki še deblu so na kvar,
mu nekoč je zdražil kri,
zdražil enkrat za vsekdar:
z bikom bosti se nikar.

Ni ga leva za goró,
ni ga enega od vseh,
najsi jih je sto in sto
že raztrgal v prejšnjih dneh,
da bi tvegala vsem v zasmeh
z bikom v drugo boj in beg...

Oj, budalo, sanjski knez,
pomilujte ga, ljudje!
Saj si domišljuje res,
da pred svojo čredo gre,
pravi bik, ki more to
še prenašati hladno.

Težko mu, ki v tem bedí:
še obadi mu brenče
pred krvavimi očmi,
ko krog jezera roje,
nenasičena mrčes
se osipa v mrak z dreves.

In sanjač zapre oči
pred prividom svojih čred,
bivših svojih svetlih dni,
jih zapre in gleda spet,
da se krog in krog vijo
skobci, ždeči na meso.

Iz angleščine prevedel *Griša Koritnik*.

ANDRE GIDE IN SVOBODA KULTURE*

(Opombe k njegovemu »Povratku iz U. S. S. R.«)

PETER DONAT

Andrea Gidea poznamo v slovenščini po njegovih dveh knjigah: »Tesna vrata« in »Vatikanske ječe« ter po člankih, ki so pred leti izšli v naši reviji v Donatovem prevodu in v zapiskih Petra Pajka. Kakor so bralci gotovo že informirani, se je André Gide pred par leti spreobrnil h komunizmu, potoval lani v Rusijo in izdal po povratku iz nje knjigo: »Povratek iz USSR«, ki je vzbudila v vsem svetu veliko senzacijo. (Op. ured.)

1

»Goethe dvajsetega stoletja«, kakor se sam naziva, je obogatil svet za novo senzacijo, samega sebe pa za novo izpreobrnjenje. To poslednje sicer ni niti izdaleka takšno, kakršnega so nam prikazovali nekateri desničarski listi — še preden je bila knjiga izven Francije sploh na prodaj. Ali Gide je star mojster v opozarjanju nase. Kdor je zasledoval njegovo povojno početje, se ne bo mogel izogniti vtisu, da je vse te pretirane komentarje zakrivil on sam s svojo včasih naravnost indiskretno egocentričnostjo. Med sodobnimi pisatelji daje on največ interviewov in neumorno razpravlja z najbolj prononsiranimi mediokritetami po najrazličnejših birokratskih književniških zborovanjih. Že za živega izdaja lastne dnevnik in napisal je tudi lasten — kakor je ugotovil Renier

* Avtor tega članka živi sedaj začasno v Londonu in izide ta članek, kakor smo informirani, istočasno tudi v angleški reviji »New English«. (Ur.)

v knjigi o Wildeu — precej nečimrn življenjepis, kjer si ne izmišlja samo lastnih doživetij, marveč tudi doživetja raznih drugih zgodovinskih oseb. V vsem tem niti ne smemo iskati toliko reklame kakor nekega neizkorenljivega in komaj povsem zavednega narcisizma. V resnici bi zaman iskali modernega pisatelja, ki bi se tudi pri tako imenovani literarni eliti napravil tako aktualnega in to v tolikšnem nesorazmerju s svojo tvorno stopnjo.

Usoda je hotela, da tudi njegov najnovejši, politični dnevnik ni toliko dokument o svoji temi, marveč predvsem o avtorju samem in o njegovi, če se smem tako izraziti, politični miselnosti, ki jo v ostalem srečujemo ne samo v Franciji, marveč še po vsem svetu. Dejali bi celo, da je malone značilna za povojnega literata, kadar razpravlja o politiki.

Kdor hoče izvedeti kaj značilnega o sovjetski Rusiji in potrditi svoje negativno ali pa pozitivno mnenje o njej, ima na razpolago cele kupe informativne literature o najrazličnejših področjih sovjetskega delovanja. Gide nam je v svoji knjigi podal nekaj nedvomno zelo zanimivih opazovanj, ki pa so tako slučajna in skoraj anekdotična, da nam v nobenem primeru ne morejo ustvariti vsaj približno enotnega in zaokroženega vtisa o sodobnem ruskem življenju. Gide predvsem ne obvlada ruščine. Vpogled v sodobno rusko literaturo, v kolikor ni prevedena, v publicistiko in v statistiko mu je povsem zaprt — tudi če bi se zanjo zanimal. Druga okolnost, ki je prav nič ne prikriva, pa je njegovo popolno politično in ekonomsko nezanimanje. Njegov kriterij je, kakor vidimo, precej ozek. Če bi po zgledu obeh svojih afriških potopisov pisal tudi svoj ruski dnevnik brez posebne politične ambicije, bi bila morda knjiga ne le pripovedno boljša, marveč bi nam mimogrede osvetlila tudi marsikaj, kar končno ni samo zadeva umetniškega opazovanja. Vse to mu je dejansko uspelo v njegovi knjigi »Potovanje v Congo«, — morda prav zato, ker je napisana nele brez politične, marveč tudi brez posebne umetniške ambicije in je morda njegova najbolje pripovedovana knjiga. Vse, kar kolikor toliko družijo njegova tako raztresena in neenotna opazovanja, je njegova obtožba sovjetov, da ne dopuščajo nikakšne politične, ali kar je še huje, nikakšne kulturne svobode. Zanimivo je, da istočasna Celineonova knjiga, ki je pisana neprimerno bolj inteligentno in ki presoja Rusijo še neprimerno bolj negativno, ni vzbudila niti od daleč tolikšnega prahu kakor pa Gideova.

Kakor vidimo, pri Gideovem načinu razpravljanja ne gre toliko za polemiko o sovjetski Rusiji in o njegovih posameznih ugotovitvah, kakor zato, v koliko se mu je z njegovim zgolj »intuitivnim«
gledanjem posrečilo vživeti se v dušo nove Rusije in Rusije sploh.

2

Politika ima poleg svojih ugotovljenih in neugotovljenih zakonov nedvomno tudi svojo metafiziko, ki pa nima v nobenem primeru nikakšnega opravka s politično mistiko in zahteva od nas kvečjemu večje preciznosti. Res je, da je tudi že marsikateri pisatelj povedal o politiki tehtne besede, toda Gide, ki se tako pokroviteljsko pritožuje nad sovjeti, da uniformirajo in duše vse rusko kulturno življenje, je sam tipičen primer nekompetentnega literata, ki se povsem enostransko in apodik-

tično vtika v politiko. Za presojanje zgodovinskih napak, ki se utegnejo s časom izkazati ne le za neizbežne, ampak tudi za organsko in sintetično potrebne, in za presojanje ukrepov, ki se šele naknadno izkažejo kot povsem napačni glede na celoto — za to je treba kajpak vsaj toliko intuicije kakor pa znanja. V tem primeru pa je Gideova odgovornost le še tem večja. Če bi imel več enega kakor drugega in če bi že prej nekoliko bolje poznal Rusijo, kamor se je podal s tolikim navdušenjem, bi si nemara lahko prihranil dobršen del svojega razočaranja, čeprav bi bil pri tem nekoliko — manj aktualen.

3

Kritiki Gideovih del, naj omenim predvsem njegovega biografa Leona Pierre Quinta, so ponovno poudarjali (v nasprotju s Proustovim pesimizmom) njegov optimizem, ki je nepopoljšljiv in malone organski. Njegov optimizem niti ni toliko naiven ali utopičen, marveč je predvsem v zvezi z njegovimi nezrelimi kompleksi, ki so znani vsemu svetu in o katerih sem razpravljal že v nekem drugem članku o Gideu.* Res je sicer, da včasih na najrazličnejša njegova naziranja vpliva tudi njegova ženska opozicija proti javnemu mnenju, katero sicer vneto o njem razpravlja, priznava pa ga le na pol ali pa ga sploh ne priznava, in ga je ravno v zadnjem času nekoliko pozabilo. (Moskovska »Pravda« pravi v svojem odgovoru na Gideovo knjigo, da je »Gide sicer Parižan, da pa vendar ni nikoli veljal za posebno pariškega«.) Njegovi kompleksi ga ne glede na vse to silijo, da se od časa do časa zaljubi v vsako mlado in »moško« revolucionarno silo, pa naj bo ta komunizem ali pa francoski rojalizem.** Dejal sem, da njegov optimizem ni naiven in utopičen, še manj pa je heroičen. Zakaj prav kakor vsak pesimizem še ni zanikavanje in nihilizem, tako tudi vsak optimizem, pa naj bo še tako pogrešen, ni nujno naiven. Toda je neka srednja, ali boljše, višja pot, ki je lahko skupna enemu kakor drugemu in kjer se obe stališči sintetično križata — to je tragičnost in smisel za tragičnost sploh. Tragični so, če smemo verjeti Nietzscheju, samo veliki pojavi. Gide, ki v vsem svojem delu ni pokazal niti najmanj pristnega humorja, očituje na drugi strani prav tolikšno pomanjkanje vsakega smisla za tragičnost. Kako naj bi spričo svoje ženske in radovedne ozkosrčnosti zmožel čut za tragičnost in tragično odgovornost cele dobe.

Gide je šel v Rusijo, ker se je slučajno navdušil zanjo in je na slepo srečo veroval, da ima tam tvorec večjo svobodo kakor pa jo ima kjerkoli. Kajpak se je razočaral, kar pa ga, kakor si lahko mislimo, niti ni preveč pretreslo, zakaj to razočaranje je navsezadnje vendarle ena zanimivih in »aktualnih« faz v njegovem življenju. Prepričal se je — kar pa je znano tudi marsikom, ki ni bil v Rusiji — da ni »v nobeni drugi državi, in niti v Hitlerjevi Nemčiji duh manj svoboden, bolj uklonjen, bolj plah in bolj teroriziran.« Usoda, ki mu je bila v Rusiji nemila, ga je v Franciji, kjer vlada, kakor pravi, razmeroma idealna kulturna svoboda, naravnost genljivo pobožala: Gide je lahko šele zdaj objavil celo vrsto

* Glej »Sodobnost« predlanski letnik. (Op. ur.)

** Podoben sterilni kompleks se javlja pri nekaterih duhovih v neprestanem odkrivanju m l a d i h »genijev«.

govorov, ki so mu jih v Rusiji kratkomalo konfiscirali. Gide, ki je zanj svoboda duha centralno vprašanje, bi se lahko zdaj, če bi bil dosleden, zopet prelevil v francoskega meščanskega socialista. Tega do danes še ni storil in bo bržkone še dolgo okleval. On in njegova meščanska »človečanska« miselnost, ki nas je toliko časa stavila pred forsirane odločitve, je zdaj z vsemi temi odločitvami pred prvo resnično dilemo. Tako utegne njegova knjiga ne glede na svojo miselno in intuitivno površnost res postati zanimiv dokument naše dobe in njene zapoznele »človečanske« miselnosti. Ta miselnost, ki ji je bila francoska demokracija slaba in jo še vedno niti malo ne smatra za idealno, bo poslej bolj kakor pa kdaj oklevala med francosko demokracijo in pa komunistično diktaturo.

Razni zapadni misleci, ki so vse prej kakor pa prijatelji komunizma, tako zlasti Spengler in Keyserling, ki je takorekoč duhovni oče takozvane fašistične intelektualne internacionale, polagata v Rusijo, ki jo smatrata za povsem neevropski pojav, največje nade. Spengler vidi, oziroma je videl v njej že početek »nove tatarske aristokracije«. Po Keyserlingovem mnenju pa bo tudi še vkljub vsem preosnovam vedno ostala komunistična, kar je v nasprotju z zapadom nevede vedno bila. Gide, ki se tudi še po svojem »povratku izgubljenega sina« priznava h komunizmu, pa je razočaran in skuša boljševizirati Rusijo tako rekoč od zunaj. Marsikateri oficijelni komunist, ki je ogorčen nad njegovo knjigo, utegne torej priti pred dokaj zabavno dilemo, ali naj verjame obema fašističnima ideologoma, ali pa komunistu Gideu, ki ga je ob vnetem pritrjevanju svojih somišljenikov vsa ta leta pomagal vlačiti v deveta nebeasa. Toda povrnimo se k vprašanju toli opevane kulturne svobode, ki ostane kakor vidimo odprto tudi še potem, ko smo se odločili za ta ali pa oni družabni sistem.

4

Ali je na svetu še katera nejasnejša in varljivejša beseda, kakor je svoboda? Zanja so prelivali kri milijoni ljudi in vendar so težili vsi po nečem povsem različnem in nasprotnem. Do danes nam ni še nihče niti približno razložil, kaj je resnična, ali boljše, pravilna svoboda. Kje pričinja prava demokracija in kje se neha anarhija ali, kar je še nevarnejše, zgolj organizirano plebejstvo, ki ga ne očituje v nemara manj smotrenem smislu Amerika nič manj kakor pa boljševistična Rusija. Toda Gidea zanima predvsem kulturna svoboda.

Kulturna svoboda še ni toliko časa aktualna, kakor pa je borba za politično svobodo, ki je tako rekoč večna. Je tudi mlajša kakor pa kultura sama. Težnje po kulturni svobodi (tu kajpak ne govorim o verski svobodi) so se pojavile razmeroma zelo pozno, potem ko je imelo človeštvo za seboj tako rekoč že vse velike kulture, ki so ustvarjale najvišje duhovne vrednote. Videli smo, da se je danes malone nedosegljiva umetniška in miselna tvornost razvijala tudi v dobi najhujših političnih barbarij in tiranij, ko umetnik in mislec ne le nista smela povedati tega, kar bi hotela, ampak sta bila včasih celo dobesedna sužnja kakšnega mogotca. Pomislimo le na večne tiralice za Michelangelom, na Puškinovo cenzuro in jetništvo in njegovo poznejše vdinjanje carju, ali pa, kakor jo imenuje Solovjov, Platonovo »prostitucijo« sirakuškemu Dinonizu. Kant ali pa zlasti Erazem Rotterdamski sta bila znana mojstra v tihotapljenju novih idej, ki so bile nemara tudi preveč skladne in zaključene,

da bi nam že na prvi pogled padle v oči. Toda davno pred prvim kakor pred drugim je že Montaigne, ki je ustvaril podlago vsemu poznejšemu skepticizmu, v najnedolžnejši obliki povedal neprimerno revolucionarnejše besede, ki bi jih vsakdo drugi, ki bi ne bil tako spreten, ali če hočete, tudi tako zvit, še mnogo pozneje ne poplašal z nobeno natezalnico. In če se povrnemo na Rusijo, vidimo, da je najboljša klasična literatura uspevala pod najbolj neznosnim političnim in kulturnim terorjem, ki je zavladal po dekabristovski vstaji.

Takšnih zgledov, ki bi jih lahko našli še celo vrsto, kajpak ne navajam v zagovor politične sile in jih še manj posplošujem v trditev, da je kulturna svoboda resničnemu tvorcu nemara sploh nepotrebna. Prvič je kulturna svoboda, zlasti v današnjih časih, skoro neločljiva od politične svobode, ki je, čeprav zaenkrat skoro nedosegljiva, gotovo ideal vsega človeštva. Bilo bi kajpak absurdno, če bi jo hoteli kakorkoli omalovaževati ali zametavati. Res je sicer, da favorizira poleg resničnega tvorca predvsem množični diletantizem in hiperprodukcijo umetniškega in miselnega proletariata, ki ne izpodriva in ogroža resničnega ustvarjanja nič manj kakor pa še tako bizantinske nacionalno-socialistične allure. Vendar bi, tudi če bi hoteli udariti po njenih negativnih pojavih, ki jo spremljajo, hkratu nedvomno v neki meri prizadeli tudi resnično veličino, in ta ideja bo slej ko prej ostala za vse večne čase Nietzschejeva utopija. Da se Gide v teh časih zavzema za neodvisnost duha, je samo po sebi nedvomno hvalevredno početje. Res je sicer, da se boljše vikli, ki se mu samo smejejo, ne bodo ozirali na njegove blage in »simpatizerske« opomine. Tudi utegne njegova knjiga, kakor vidimo že iz komentarjev v raznih listih, spričo svoje aktualnosti in opaznosti kvečjemu nuditi moralno potuho in opravičilo fašističnim kulturnim barbarijam. Toda ne glede na vse to smo mu lahko v načelu vendarle hvaležni. Čuditi pa se moramo njegovi absolutni in malone romantični veri v svobodo. Vsekakor je genljivo in značilno za povojnega literata sploh, kavarniškega diletanta, modrijana, sterilnega esteta in solzavega kvazi revolucionarja, ki je največji izrodek kulturne svobode in ki to svobodo najbolj potrebuje ter jo tudi najbolj objokuje, da še vedno polaga takšne nade v ta ideal, kakor bi bila spričo vseh drugih zamrznjenih idealov svoboda s a m a p o s e b i nekakšna absolutna vrednota in bi že s a m a p o s e b i ustvarjala kulturne čudeže.

5

Medtem ko je bila, oziroma so bile vse francoske revolucije — iz razlogov, na katere se še povrnem — s svoboščinami, ki so jih izvojevale, tudi kulturno sijajno plodne, se je skoro povsod drugod kulturna svoboda izkazalo za nekoliko bolj problematično, ponekod celo za povsem irrelevantno. Amerike, ki je bila od Lafayette pa do svetovne vojne ideal vseh demokratičnih in svobodoljubnih duhov, ni bilo nikoli in je še danes ni mogoče kulturno primerjati z drugimi neprimerno reakcionarnejšimi državami. So kajpak ljudje, ki še vedno ne morejo verjeti, da so vsi njeni napori tudi civilizatorično povsem nepomembni. Če bo propadla, se bo kvečjemu osmešila in to tem bolj, čim bolj v nedogled se razvija v svojem enostranskem smislu. Podoben, čeprav zapletenejši primer je Anglija, kjer malokdo ve, kaj je sploh tiskovni zakon in kjer

imate komuniste celo med najvišjo duhovščino. In vendar je kulturni nivo Angleža neprimerno nižji kakor pa kulturni nivo Francoza ali pa Srednjeevropeca. Angleški pisatelj, če ravno ne zabava ljudi s svojimi harlekinskimi paradoksi, à la Wilde in Shaw, je kulturno bolj izoliran kakor pa povsod drugje in celo v Ameriki. Od angleških tantiem bi lahko poginili vsi povojni prozaisti od Lawrencea pa do Conrada.

Iz kulturne svobode še ne izhaja nujno kultura, prav kakor tvorna elita še ne izhaja nujno iz kulture. Ne vem ali je Gideu v njegovem »človečanstvu« več na umetnosti ali pa na kolektivni kulturi bodoče, kakor meni, komunistične družbe. Vsekakor pa so njegove postavke nekoliko prenagljene, denimo, preoptimistične.

Usodna napaka evropekega kakor ruskega boljševizma je bila, da je smatral sodobno Rusijo za nekakšno aplikacijo zapadnih komunističnih teorij. Iz tega zamenjavanja slede nele vsi komunistični neuspehi v Evropi, marveč tudi vse pretirane in naivne zahteve, ki jih stavijo evropski komunisti na Rusijo, iz katere se vračajo eden bolj razočaran kakor drugi.

Vsa kulturna in socialna tradicija nekdanje Rusije je bila omejena tako rekoč na dobrih sto tisoč pripadnikov višjega razreda. Kakor pravi Papini, je Leninova zasluga in veličina resno v tem, da je število vladajoče kaste zaenkrat podesetoril. Prav nič nas ne sme torej začuditi, da so se skoro vsi ruski klasiki z Dostojevskim vred rekrutirali v pet in devetdesetih odstotkih iz samih aristokratov. (Bjelinski, ki je bil prvi plebejec, je bil tudi prvi barbar v ruski literaturi.) Tip ljudskega človeka je prinesel v literaturo tako rekoč šele Gorki, kar je po mnenju Merežkovskega njegova brezprimerna kulturna zasluga, ki presega njegovo dejansko tvornost. Kulturna zavest nove Rusije, ki se razvija na povsem drugi podlagi, je danes tako rekoč šele na stopnji otroka in samo-umevno je, da nam sovjetska literatura, razen Gorkega in nekaterih drugih osebnosti, ki so doraščale prav za prav že pred vojno, kljub amerikansko-bajnim milijonskim nakladam knjig in ogromnim kulturnim fondom še ni dala nobenega velikega pisatelja.

Naravnost otročje, če ne konzervativno, bi bilo vnašati ideale francoske demokracije, ki je plod najstarejšega nepretrganega socialnega in kulturnega razvoja v novo Rusijo, ki mora povsem nanovo družabno in kulturno diferencirati tri sto milijonov ljudi, kolikor jih bo štela po statistikah že v desetih letih. Kultura in demokracija sta višek civilizacije, kako bi mogli pričakovati, da bi bili početki nove, čeprav samo ruske civilizacije kulturni in demokratični? Boljševiki utegnejo čakati na svojega Rabelaisja in svojega Boccacia še leta in leta, na svojega Gidea pa morda še stoletja. Prav tako barbarski in dogmatični so bili v svojih manifestacijah tudi početki krščanstva, ki pa je bilo zato že takrat v bistvu vseeno plodno. Dvomim sicer, da bi se kateri srednjeveški mogotec zavedal svoje tragične odgovornosti v toliki meri, kakor nam dopoveduje Dostojevski v Inkvizitorju in bi — kakor pravi Mozes v Strachoyevem »Dialogu« — postavljajl bedaste zakone samo zato, da bi lahko vtihotapil vmes nekaj pametnih. Dvomim tudi, da bi se kateri boljševistični mogotec v takšni literarni meri zavedal svoje tragične odgovornosti, toda dovolj je, če je Rusija v celoti odgovorna organska sila, kakor so bile vse velike zgodovinske sile.

Andre Gide v svojem »Dostojevskem« pobija naziranje, da bi francoska revolucija in vse francoske vojne z zunanjim svetom pomladile in poživile francosko kulturo. Toda naj bo temu že kakorkoli, vsekakor se Gide ne zaveda, da gre do politične reforme vedno pred kulturo in ji celo za cele dobe določajo njene glavne obrise. Tako je na primer po Keyserlingovem mnenju moderni meščanski socializem le neko končno in nemara poslednje nadaljevanje krščanstva, ki ni bilo človeštvu vsiljeno (od Konstantinovega pohoda pa do krsta sv. Vladimirja) z nič manj krvavo silo, kakor nešteto drugih velikih pokretov. Francoska demokracija je bila v vseh dosedanjih oblikah le vsota različnih in dramatičnih reakcij na fevdalno tradicijo ne pa prelom z njo in je še danes le njeno nadaljevanje. Moderni Francoz se pri vsem svojem odporu proti kakršni koli nesvobodi in proti religiji, ki jima je organsko že davno odrasel, niti ne zaveda, koliko presenetljivih fevdalnih rojalističnih in katoliških elementov nosi v sebi.

Rusija je bila, kakor pravi Keyserling, v nekem smislu vedno komunistična in pojem lastnine je bil tudi ruskemu velikašu, ki je neodgovorno sprejemal in razmetaval, v nasprotju z zapadnjakom organsko vedno tuj. Komunistične so bile vede ali nevede tudi vse neštete ruske sekte, ki jih je, kakor je ugotovil že Fülöp Müller, boljševizem sintetično združil v novo etiko. Toda Keyserling se niti ne zaveda, da zaradi te, vsaj Rusu narurne etike, Rusija lahko uide največji nevarnosti, ki je kulturno uničila že toliko dežel in ki grozi kulturno uničiti tudi Hitlerjevo Nemčijo, ne glede na vso kulturno svobodo ali nesvobodo in ne glede na to, ali se mu posreči gospodarsko ozdraviti Nemčijo ali ne. Ta ruska lastnost je jamstvo, da nova ruska etika ne bo degenerirala v komunistično puritanstvo, ki je še neprimerno nevarnejše kakor pa dogmatičnost. (Takšen, čeprav oddaljen primer nam nudi večina protestantskih, zlasti anglosaksonskih dežel, ki zaradi oddaljenosti od južnih kulturnih centrov niso mogle prevzeti krščanstva sintetično, z vsemi njegovimi paganskimi komponentami). Puritanstvo, pa tudi komunistično puritanstvo (kakor bi lahko imenovali v marsičem trotzizem pa tudi Gideov komunizem, če bi bil ta miselno vsaj nekoliko bolj dognan) je največja nevarnost, da napravi iz Rusov popolne kulturne felahe po zgledu Holandcev in Anglosaksoncev.

Vprašanje bodočnosti Rusije je v tem, ali ima ta, po vzgledu vseh velikih kultur, v sebi dovolj notranjih komponent in organskih antagonizmov, da bo v nekem sintetičnem smislu lahko ohranila svoje organsko ravnotežje, ki šele omogoča organsko, čeprav še tako dramatično rast. Zakaj notranje ravnotežje ne sme biti niti statično, pa tudi ne ustaljeno, marveč je v vsakem pozitivnem primeru dramatično in tragično. Statične so v nekem bistvu vse puritanske anglosaksonske dežele (in zlasti Amerika, ki ni izšla iz revolucije in je kot konglomerat tudi nesposoben organskih pretresov). Prav zaradi tega se enostransko lahko tako sijajno razvijajo. Ustaljena pa je francoska, umirajoča, čeprav morda edinstvena kultura. Njeno petronijevsko, proustovsko umiranje, ki ni nikakšno samozadovoljno in zdravo hiranje anglosaksonskih kulturnih felahov, ni prav nič manj veličastno, kakor nastajanje novega, čeprav barbarskega sveta.

Gide omenja v svojem predgovoru homerski motiv — resnici na ljubo povedano je Gide eden, vedno redkejših modernih literatov, ki sploh še

poznajo klasično kulturo — o kraljici Metaneiri. Ta je iz usmiljenja iztrgala Triptolema iz Demetrinih rok, ki ga je preizkušala v ognju, da bi iz njega napravila božanstvo. Če bi bil Gide božanstvo, bi nemara lahko postal moderni Apostata. O njegovem metaneirstvu pa zgodovina ne bo poročala.

R A Z N O

PROSLAVA STOLETNIČE PUŠKINOVE SMRTI V RUSIJI

Sovjetska vlada je dokončno izdelala program za Puškinovo proslavo. Osredje vse proslave bo vsedržavna Puškinova razstava v poslopju historičnega muzeja v Moskvi. Poleg tega bodo nanovo izdali Puškinove zbrane spise in sicer bo Akademija znanosti izdala Puškinova dela v 18 zvezkih v nakladi 450.000 izvodov. Državna založba bo izdala spise v 6 zvezkih v nakladi 600.000 in luksuzno izdajo tudi v 6 zvezkih z naklado 150.000. Posamezna dela bodo izdali v nakladi 6.500.000. Ljudska izdaja Puškinove biografije bo izšla v nakladi 500.000. Poleg tega bodo izdali še izbrane spise v angleščini, francoščini, nemščini ter v vseh jezikih, ki jih govorijo narodi Sovjetske Rusije. Vsega skupaj bo izšlo trinajst in pol milijona knjig. Zaključna točka programa bo odkritje spomenikov. Dva spomenika bodo postavili Puškinu v Leningradu, enega na kraju, kjer je padel v dvoboju. Tretji spomenik pa v vasi Mihajlovskoje, kjer je živel Puškin v prognanstvu. Spominske plošče pa bodo postavili v Moskvi, Leningradu in v vseh krajih, kjer je Puškin živel.

—u

† MIGUEL DE UNAMUNO

Poročajo, da je bil Unamuno zadnji dan starega leta na obisku pri svojem prijatelju profesorju. Grel si je noge pri kaminu. Sredi pogovora je nenadoma utihnil in ko je prijatelj zapazil, da sta se filozofu vneli copati na nogah, je šele spoznal, da Unamuna ni več.

Miguel de Unamuno je bil največji španski filozof. Rojen je bil leta 1864 in po rodu je bil Bask. Izšel je torej iz onega dela španskega naroda, ki je največ trpel, ki pa je tudi najbolj ponosno ključeval udarcem usode v večnih španskih nemirih. Tudi Unamuno je nosil, kakor vsi Baski, baskiško čepico, ponosen, da je Bask. Bil je dolgo časa rektor univerze v Salamanki, dokler ga ni prvič pregnal diktator Primo de Rivera na majhen otok v Atlantskem oceanu. Takrat je vsa evropska kulturna javnost — ne izvzemši njegovih ideoloških nasprotnikov — ogorčeno

protestirala proti takemu nasilju. Seveda vsi ti protesti niso kdo ve kaj zalegli. Vendar se je Unamuno posrečilo pobegniti s tega otočka in srečno je prišel v Francijo, kjer je v bližini Pirenejev opazoval razvoj španskih dogodkov ter vodil propagandno delo proti diktaturi Primo de Riveru. Po padcu te diktature se je vrnil nazaj v Španijo ter znova prevzel vodstvo univerze v Salamanki. Toda vse to le za kratek čas. Razvoj dogodkov v Španiji se je zaostрил in Unamuno je bil pred odločitvijo, ali se okrene k od inozemstva podpirani desničarski ideologiji generalov, ki so se uprli, ali pa ostane na strani legalne vlade. Kot filozof je bil proti revoluciji in je zagovarjal evolucijo, zagovarjal je zedinjeno Španijo. Španija pa se je cepila in interesi so se križali. Evropska javnost ga je prištevala zdaj k tej zdaj k oni stranki. Sam pa v resnici ni bil ne za eno ne za drugo, marveč se je boril le za blaginjo naroda. In ko je ugovarjal Frankovemu generalu Astraju, invalidu brez ene roke in enega očesa, ki je dejal, »da ne sme po tej vojni ostati živ niti eden Katalonce in niti eden Bask,« čes, »da je treba zatreti vse v slavo integralne Španije«, je dejal: »Zatreti hočete Katalonce in Baske? Potem bo ta vaša Španija slabotna, brez očesa in brez roke kakor vi, general!«

In Unamuno ni bil več rektor univerze v Salamanki. Čakal je, da ga bodo zaprli, pa jih je prehitel in je umrl. Bil je skozi vse življenje ponosen Bask.

Unamuno ni bil samo velik filozof, marveč je pisal tudi romane in pesmi. Najznamenitejše njegovo delo je »Življenje don Kihota in Sanča Panse«, dalje romana »Mir v vojni« in »Megla«. —u

DR. MAČEK. ČLOVEK — DELO — NAROD

Zagrebska založba »Binoza« je v svoji zbirki »Moderni hrvatski pisatelji« izdala kot izredno publikacijo za l. 1937. dr. Petanjekovo biografsko delo o voditelju hrvatskega naroda dr. Mačku z naslovom »Dr. Maček. Človek — delo — narod«. Petanjek v uvodu dobro opredeli svojo delo in način izvedbe. Porabil je, kakor

pravi, sistem interpolacije in vsakdo si lahko vstavi vse one misli, ki mu najbolj odgovarjajo, vsakdo si lahko razloži posamezna mesta kakor najbolj prijajo njegovemu razpoloženju, tako da si ustvari jasno sliko voditelja hrvatskega narodnega pokreta. »Ker meni končno ni bilo do tega, da aranžiram galerijo bledih voščenih kipov, marveč sem stremel za tem, da nanizam nekatere zgodbe in morda tudi zgodbi ter da pokažem, kako se je vse to odražalo v živi narodni zavesti.« In tako je napravil, ali vsaj skušal napraviti portret dr. Mačka, ki je »biološko, psihološko tolmačenje celokupnega življenja osebnosti, ki veže svoja notranja bogastva s silami zunanjega sveta.« Vsekakor se mu je to dokaj dobro posrečilo. Zbral je res zgodbe in zgodbi in lastne doživljaje ter vse skupaj nanizal v vrstnem redu, ki nam sicer ne pokaže ostro biografsko formulirane podobe hrvatskega političnega voditelja in ideologije hrvatskega narodnega pokreta, pač pa nam pokaže prikupno podobo človeka in njegovega dela v ozki povezanosti z življenjem in hotenjem vsega naroda.

S temi malimi, bolj literarno kakor zgodovinsko izdelanimi in dognanimi epizodami nam pokaže Petanjek najprej dr. Mačkovo mladost in nato zrela moška leta. Vse to je bila bolj ali manj priprava in doba studija. In nato dopolni to dobo s podobo političnega voditelja, ki je bil po smrti Stjepana Radića izvoljen za predsednika »hrvatske seljačke stranke«. Tu je šele začelo glavno življenje dr. Mačka. Zdaj, po smrti Stjepana Radića, je bilo treba pograbit s trdo roko čustva naroda in preprečiti najhuje. In dr. Maček je to storil, saj je to odgovarjalo njegovi filozofiji, ki odklanja vsak aktiven upor, saj on ni revolucionar in čuti osebno ogromno odgovornost za morebitne žrtve. Taki ekscesi so po njegovem prepričanju le trenutne zablode, ki niso nikdar brez težkih žrtev.

Toda potrebno je bilo ogromnega truda, težkega dela in še težjih osebnih žrtev. Vse to je doprinesel dr. Maček. Iz seljačke stranke je napravil narodni pokret, zedinil je ves hrvatski narod in ga vodi previdno k staremu cilju, v narodno svobodo. Ta narodna svoboda je življenjsko vprašanje hrvatskega kakor tudi slehernega naroda, ker narod hoče svobodo, hoče, da odloča sam o svoji usodi, a ne protidržavno, marveč državotvorno v okviru danih državnih meja.

Petanjek ni nabiral materiala v intervjujih z dr. Mačkom, nabiral ga je pri njegovih znancih in prijateljih, zbral ga je med širokimi ljudskimi plastmi, pri-

merjal ga je in urejal ter mu dodajal svoja osebna doživetja. Dr. Mačka kot filozofa primerja in vzporeja s Tolstojem in slovaškim narodnim voditeljem Hlinko. »Doktor Maček je filozof realistično praktične koncepcije,« je »filozof realne aktivitete.« Niti malo niso njegove zahteve podobne zahtevam Tolstoja in njegov pogled na državo se bistveno loči od Tolstojevega pogleda. Zahteva »državo, v kateri je vir in vršitelj vse državnosti kmet in to zaradi svoje številčne moči, kot edini legitimirani nosilec vsega državnega in političnega življenja.« Iz te osnovne zahteve sledijo same po sebi tudi vse druge, ki jo dopolnjujejo. Iz vrst kmetskega naroda morajo izhajati pravi in pošteni predstavniki naroda in njegovih teženj, da se bodo lahko pošteno in odkrito borili le za blaginjo naroda, ki jih je izbral.

V hrvatski narodni svobodi imajo svoj prostor vsi, ki so povezali svojo usodo s hrvatskim narodom pa naj si bodo to tudi Židje. Borili bi se proti Židom le v toliko, v kolikor bi predstavljali Židje kapitaliste. »Hrvatski kmet ima v sebi dovolj moralne in duševne sile, da si zavaruje boljšo in lepšo bodočnost, pri gradbi te bodočnosti pa ne odklanja niti pomoči onih, ki so v skupni borbi za napredek hrvatskega naroda povezali z njim svojo usodo, pa četudi so to Židje.«

Bolj pa se zdi Petanjeku podoben dr. Maček slovaškemu voditelju Hlinki, ki je postavil vse svoje moči edino le v službo naroda. Nikakor noče vzporejati Mačka in Stjepana Radića, pa ju mora vendar vsaj nekoliko. Saj so bile prilike takrat, ko je delal Stjepan Radić, dokaj drugačne in tudi delo, ki ga je opravljal Radić je bilo drugo. Radić je zbiral in organiziral narodne sile, gradil je ideologijo stranke. Bil je širokopoteznejši in zaradi tega nujno nekoliko demagoški. Obljubljal je svobodo, obljubljal republiko, točno napovedoval datume, ko pa se ni ničesar dogodilo, ker se tudi ni moglo, je preokrenil pozornost množice na druga aktualna vprašanja, na druge dogodke, ki so se neprestano prehitevali. To je bilo delo Radića, ki je vodil stranko skozi najtežja leta njenega obstoja. Vse drugače pa je z dr. Mačkom. Kakor je Radić pokazal smer narodni in pravični borbi za svobodo domovine, tako je Maček utrdil voljo naroda, da v tej borbi vztraja do končne zmage. Dr. Maček pa ničesar ne obljublja, ne postavlja terminov, marveč le utrjuje večno hotenje po svobodi. Je tu vsekakor ostra razlika in sicer ne samo v delu, marveč tudi v filozofski in politični koncepciji. Radić je bil bolj aktiven politik in bolj pozitiven filozof, Maček pa je, dasi aktiven

politik, pasiven v svoji politični taktiki, ki ostro spominja na taktiko Mahatme Gandija v osvobodilnih bojih Indijcev. Jedro te taktike je pasivna rezistenca, pri Gandiju vsesplošna, pri Mačku le, kar se tiče političnega sodelovanja. Medtem pa je koncentriral dr. Maček vso svojo pozornost na socialno in gospodarsko organizacijo naroda, ker le ta lahko nudi močno bazo v borbi za politično neodvisnost.

Dasi je vsa knjiga precizno izdelana in nam kaže resno hotenje avtorja, vendar motijo epizode s horoskopi in grafološkimi razlagami resnega čitatelja, ker so le nekoliko preveč dnevno žurnalistične.

—u

JOHN KNITTEL DRAMATIK

John Knittel, ki ga poznamo pri nas po prevodu njegovega romana »Tereza Etienne« kot romanopisca, ni samo romanopisec, marveč tudi dober dramatik. Leta 1935. je izdal dramo »Protectorat«, ki je dramatisirana snov njegovega romana Abdelkader in je bila prvič uprizorjena leta 1935. v Berlinu. Ta drama, ki obravnava osvobodilne boje Marokancev proti francoski kolonizaciji, je imela v Švici splošen uspeh. V januarju letošnjega leta pa je bila v mestnem gledališču v Bernu krstna predstava druge Knittlove drame »Hochfinanz« (Visoke finance). Tudi ta je imela velik uspeh. Je to drama, ki se opira na dejstva in dogodke zadnjih let, zlasti na vse velike finančne evropske škandale. Kritič v N. Z. Z. pristavlja: »Knittlova sproščenost, njegova ljubezen za neprikrito izražanje ima v opazkah njegovih visokih finančnikov številne priložnosti za vehementne izjave. Kar pripoveduje tu, sicer včasih robato, toda tudi z bodečim humornim o evropskih politikih in finančnikih, to mu priznava marsikateri poslušalec.«

—u

THOMAS MANN PREDAVAL PRVIČ KOT ČESKI DRŽAVLJAN

V januarju je predaval v Pragi Thomas Mann. Bral je odlomke svojega obsežnega romana »Jožef v Egiptu« iz cikla »Jakobove zgodbe« in pa še neobjavljeno novelo »Lota v Weimarju«, ki obravnava Goethejevo življenje v Weimarju in je ta Lota Wertherjeva Lotte von Kestner, ki je prišla v Weimar leta 1816.

V uvodnih besedah je Mann poudaril okoliščine, zaradi katerih govori prvič kot čehoslovaški državljan. »Pustolovski dogodki« so povzročili, da je moral menjati državljanstvo in da je to tako lahko pre-

bolel — prav to je zanj znak nemškosti, ki je vedno više cenila kulturo kakor politiko. Uvodne besede je zaključil z izjavo, da bo on primer, kako je dober Nemeč obenem lahko tudi dober državljan čehoslovaške republike, ki vključuje znatno nemško manjšino.

Nato je nastopil z istim predavanjem še v Budapešti in na Dunaju.

—u

KARL VON OSSIETZKY SE VEDNO V VARSTVU NEMŠKE POLITIČNE POLI- CIJE

Angleški in norveški listi poročajo, da sta se kot delegata angleških zdravnikov peljala v Berlin dr. Stephens in dr. Dobbs, ki naj bi obiskala nagrajenca z Noblovo mirovno nagrado Karla von Ossietzkyga. Hotela sta mu nuditi zdravniško pomoč pri nameravanem potovanju v Oslo, ker so nemški uradi ponovno uradno objavili, da je Ossietzky prost in da lahko potuje v Oslo, kakor hitro mu bo zdravje dopuščalo. Angleška zdravnika pa nista imela prilike, da bi videla Ossietzkyga. Niso jima dovolili, da bi ga preiskala in mu obenem izročila povabila »Royal Institute for Foreign Affairs« (London) in norveških mirovnih združenj ter tudi raznih angleških pacifističnih društev. Trikrat so ju celo pozvali, naj čim prej zapustita Nemčijo. Ugotovila sta lahko le, da je Ossietzky še vedno jetnik politične policije Gestapo in da živi strogo zastražen ter docela izoliran v bolnici Nordend, Berlin-Pankow.

—u

LITERARNE NAGRADE FRANCOSKE AKADEMIJE

Francoska akademija, ki je podedovala premoženje ubitega zunanjega ministra Louisa Barthouja, je razpisala iz skupička tri letne nagrade za literaturo. Eno v znesku 25.000 frankov je namenila za življenjsko delo kakega francoskega pisatelja in dve po 15.000 frankov pa, eno kaki pisateljici, drugo pa kakemu mlademu talentiranemu pisatelju, ki ni star preko trideset let. Ostanek letnega donosa pa bo porabila za pomoč potrebnim vdovam pisateljev.

—u

»SRPSKI KNJIŽEVNI GLASNIK«

je v prvi številki letošnjega letnika prinesel na uvodnem mestu novelo Vladimirja Bartola »Deklica s košaro« iz zbirke *Al Araf* v prevodu D. M.

Ali ste se že naročili na

WELLSOVO
**SVETOVNO
ZGODOVINO**
?

Oglejte si oglas v prejšnji številki! • Zahtevajte prospekt!

Kot druga letošnja redna knjiga za naše naročnike

ANDRÉ MAUROIS
OBDOBJA LJUBEZNI
ROMAN

izide v začetku marca

Pošljite lanski letnik „Modre ptice“ v vezavo.

Vezava stane samo Din 30.—, s poštnino Din 35.—.

Kdor pridobi enega naročnika,
mu vežemo en letnik Modre ptice brezplačno.

Reviji so priložene položnice. Nakažite prvi obrok za mesec februar. Ne pozabite priložiti obroka za „Svetovno zgodovino“.

Pridobivajte novih naročnikov!

Čim več naročnikov, tem boljše knjige. Za vsakega novega naročnika lepo knjižno nagrado.

Nagrade si oglejte na prihodnji strani.

Nagrade

za nove naročnike:

Kdor pridobi enega naročnika, prejme lahko eno izmed sledečih knjig:

- * Knut Hamsun / *BLAGOSLOV ZEMLJE*, roman v mehko vez.
- * Knut Hamsun / *POTEPUHI*, roman, v mehko vez.
- * Walter Scott / *IVANHOE*, roman v mehko vez.
- * Fülöp Miller / *SVETI SATAN*, biografija, mehko vez.
- * Sinclair Lewis / *ARROWSMITH*, v mehko vez.
- * Blasco Ibañez / *KRVAVE ARENE*, roman, v mehko vez.
- * Prosper Mérimée / *ŠENTJERNEJSKA NOČ*, roman, v mehko vez.
- * Liam O'Flaherty / *NOČ PO IZDAJI*, roman, v mehko vez.
- * Jack London / *DOLINA MESECA*, roman, v mehko vez.
- * Emil Ludwig / *NAPOLEON*, roman, v mehko vez.
- * Sigrid Undset / *JENNY*, roman, v mehko vez.
- * Emil Vachek / *KRI NE KLIČE PO MAŠČEVANJU*, roman, broš.
- * John Galsworthy / *SAGA V FORSYTHI*, 1. knjiga v mehko vez.
- * John Galsworthy / *SAGA V FORSYTHI*, 2. knjiga v mehko vez.
- * John Galsworthy / *SAGA V FORSYTHI*, 3. knjiga v mehko vez.
- Alojzij Gradnik / *SVETLE SAMOTE*, izbor pesmi, v platno vez.
- Jiřy Wolker / *PRAVLJICE*, v platno vez.
- Vladimir Bartol / *LOPEZ*, drama, v platno vez.
- Knut Hamsun / *GLAD*, roman, v platno vez.
- P. Ripson / *MARSOVE SKRIVNOSTI*, roman, v platno vez.
- Clara Viebig / *BABJA VAS*, roman, v platno vez.
- Al Jennings / *PESNIK IN BANDIT*, roman, v platno vez.
- H. R. Bernorff / *VOHUNI*, biografije, v platno vez.
- L. N. Tolstoj / *IZPOVED*, v platno vez.
- R. Kipling / *KNJIGA O DŽUNGLI*, vezano.
- Ivan Cankar / *MOJE ŽIVLJENJE*, vezano.
- Ivan Cankar / *GREŠNIK LENART*, vezano.
- Anatol France / *KUHINJA PRI KRALJICI GOSJI NOŽICI*, v pl. vez.
- Chesterton / *ČETRTEK*, roman, vezano.
- W. Shakespeare / *OTHELLO*, tragedija, vezano.
- Shakespeare / *SEN KRESNE NOČI*, komedija, vezano.
- Shakespeare / *MACBETH*, tragedija, vezano.
- F. M. Dostojevskij / *IDIJOT*, roman v štirih delih v platno vez. —
(Za enega naročnika pošljemo dva dela.)

Kdor pridobi dva naročnika, si lahko izbere eno izmed gori z zvezdico (*) označenih knjig vez. v platno, ali pa dve izmed gori naštetih knjig.

Kdor pridobi tri naročnike, si lahko izbere eno izmed gori z zvezdico (*) označenih knjig vez. v polusnje, ali pa tri izmed gori naštetih knjig.

Kdor pridobi še več naročnikov, si lahko izbere odgovarjajoče število zgoraj označenih knjig.

**Salda-konte, štrance, journale,
šolske zvezke, mape, odjemal-
ne knjižice, risalne bloke itd.**

nudi po izredno ugodnih cenah

***Knjigoveznica
Jugoslovanske
tiskarne***

***v Ljubljani
Kopitarjeva 6
2. nadstropje***

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

Nove vloge . . . Din 50,000.000⁻

Oproščene vloge, pre-
nešene na nov račun „ 60,000.000⁻

Skupno stanje
novih vlog Din 110,000.000⁻

Nove vloge vsak čas izplačljive

Obrestna mera
do 5%

**ZA VSE VLOGE JAMČI
MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA**

**„KVERTA“^{DS}
LJUBLJANA^{OS}**

TYRŠEVA CESTA 67

**TVORNICA KUVERT IN
KONFEKCIJA PAPIRJA**

KLIŠEJE

vseh vrst po foto-
grafijah ali rizbah
izvršuje za vsakovr-
sten tisk najsolidneje

**KLIŠARNA · ST · DEU
LJUBLJANA · DALMATINOVA 13**

Eno najmonumentalnejših
del svetovne literature je

WELLSOVA

**SVETOVNA
ZGODOVINA**

Ali ste se nanjo
že naročili?

Prvi zvezek je pravkar iz-
šel pri naši založbi. Drugi
zvezek izide junija, tretji
novembra t. l.

**ZALOZBA MODRA PTICA
V LJUBLJANI**